

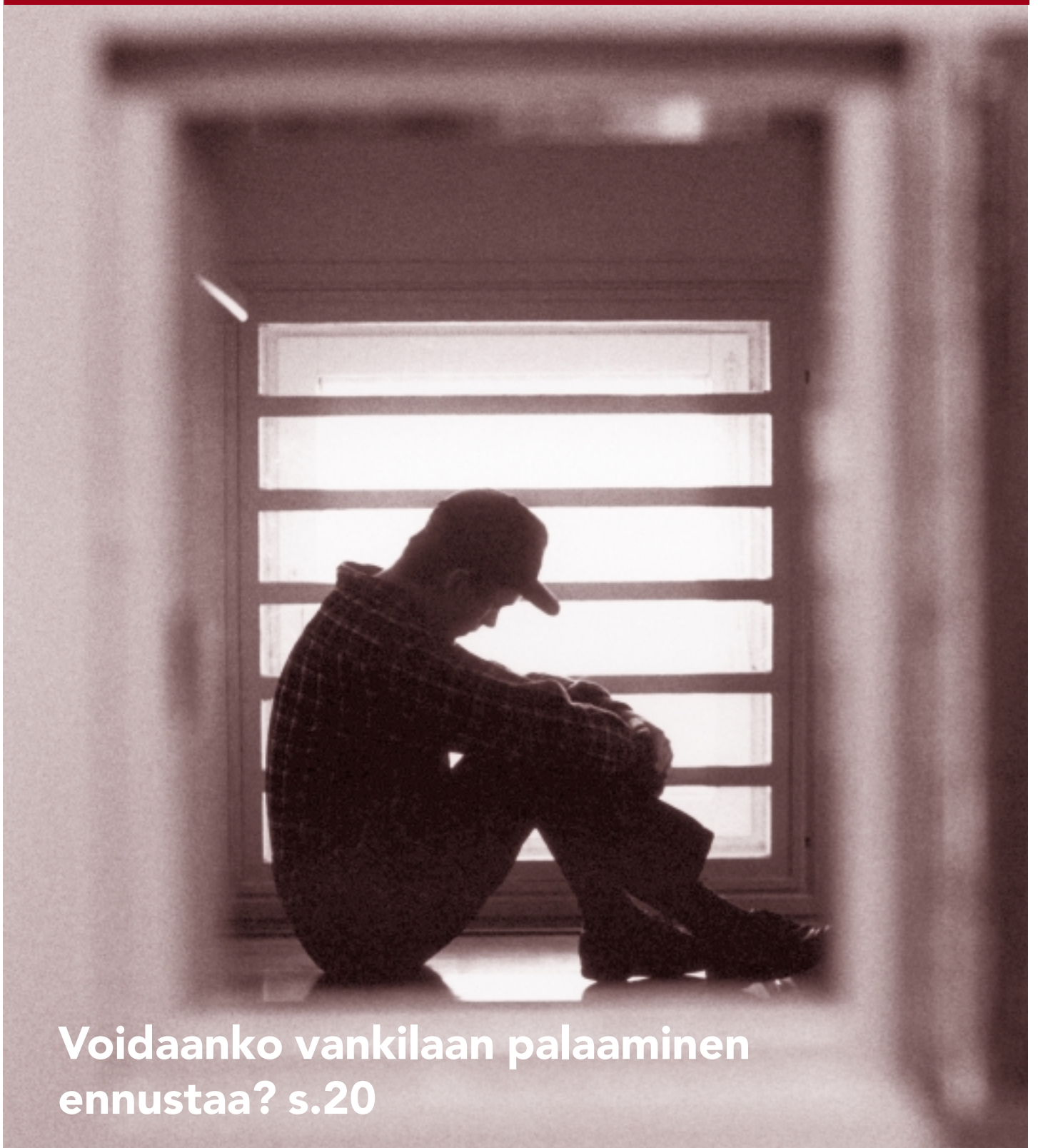
HAASTE

Haastateltavana Ilkka Taipale **s.4**

Asenteet vakuutusrikollisuutta kohtaan ongelmallisia **s.7**

Nuorten nopeutetun käsittelyn kokeilusta pysyviä vaikutuksia **s.12**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Voidaanko vankilaan palaaminen ennustaa? **s.20**

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA

Syrjäytyneiden yksinäisten miesten asialla

Riiikka Kostiainen

Haasteltavana on kansanedustaja **Ilkka Taipale**. Hän on katsellut viimeaikaista kriminaalipolitiikan kehitystä murheelisenä. Vankiluvun alentamisen tärkeimpiä keinoja olisivat köyhyyden ja asunnottomuuden puolittaminen sekä eläkkeen myöntäminen työkyvyttömillä.

7 Asenteet vakuutusrikollisuutta kohtaan ongelmallisia

Risto Karhunen

Vakuutusyhtiöihin kohdistuvat petosrikokset aiheuttavat Suomessa vuosittain jopa 200 miljoonan euron menetykset vakuutusyhtiöille. Sekä Suomessa että useissa muissa maissa on arvioitu, että 5–10 prosenttia vahinkovakuutuksen korvausmenosta on perusteetonta.

10 Mitta Täysi Porvoossa

Helena Ewalds

Porvoossa toteutettiin vuosina 1999–2002 naiseen kohdistuvan väkivallan ehkäisyhanke "Mitta Täysi – Mättet Rågat". Tavoitteena oli lisätä moniammatillisella koulutuksella pari- ja lähisuuhdeväkivaltaa kohtaavien viranomaisten valmiuksia ennalta ehkäistä, tunnistaa, puuttua ja antaa tukea väkivallan kokijoille ja näkijöille sekä ohjata tekijöitä saamaan apua.

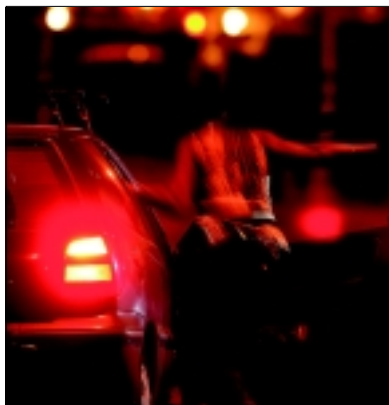
12 Nuorisokokeilu sai aikaan pysyviä vaikutuksia

Minna Piispa & Mari Vuotilainen

Nuorten 15–17-vuotiaiden rikosasiat käsitellään 1,5 kuukautta aikuisten rikosasioita nopeammin. Erityisen myönteisiä tulokset olivat niillä paikakakunnilla, jotka olivat mukana nuorten rikoskäsittelyä nopeuttamaan pyrkinneessä kokeilussa. Kokeilun vaikutusten voidaankin sanoa jääneen pysyviksi.

15 Suomen asema kansainvälisessä ihmiskaupassa

Martti Lehti

Äskettäinen georgialaisnaisten kääntänytystapaus osoitti, kuinka ongelmallista ihmiskaupan valvonta ja ehkäisy käytännössä on. Se osoitti myös sen, kuinka perusteellisesti ihmiskauppa, ihmismaljakuljetus ja kansainvälinen prostituutio sekoitetaan toisiinsa. Uusista paljastuksista huolimatta Suomi ei edelleenkaan liene merkittävä ihmiskaupan kauttakulku- tai kohdema. Kuitenkin olisi selvitettävä, kuinka laajaa Suomeen suuntautuva ihmiskauppa todellisuudessa on.

18 Yksityisvalvojat

Timo Harrikari

Kriminaalihuoltolaitoksen käyttämät yksityisvalvojat ovat selvityksen mukaan naisvaltainen, keski-ikäinen ja hyvin koulutettu ryhmä, joka hoitaa valvontatyötä paljolti oman työnsä ohessa korvauksetta. Sillä on vahva professionaalinen pääoma, mikä on merkittävä resurssi yhdyskuntaseuramustyössä. Yksityisvalvojat hoitivat vuonna 2004 viidenneksen kaikista valvonnoista.

20 Voidaanko vankilaan palaaminen ennustaa?

Anssi Keinänen

Empiiristen tulosten mukaan aikaisempien vankeuskertojen määrän lisääntyminen lisää yksilön vankilaan palaamisen todennäköisyyttä, mutta edellisen vankeuden kestolla ei ole vaikutusta palaamisalttiuteen.

22 Vankien psykiatrisen hoito Suomessa ja Yhdysvalloissa

Rose-Marie Äikäs

Suomessa ja Yhdysvalloissa on hyvin erilainen vankeinhoitofilosofia, myös mielenterveysongelmaisten vankien valvonnan ja hoidon suhteen. Suomessa vallitsee humaani, kuntouttava ote verrattuna Yhdysvaltain rankaisevampaan malliin. Artikkelissa kuvailaan hoitokäytäntöjä Vantaan vankilan psykiatrisessa sairaalassa ja Northern State vankilassa New Jerseyssä.

24 Terveystietoa omalla kielellä venäläisille ja virolaisille vangeille

Timo Virtanen

Suomen vankiloissa on toteutettu virolaisille ja venäläisille vangeille suunnattua päihde- ja hiv/aids-ohjelmaa. Lusia päihde- ja hiv/aids-ohjelmaa. Lusia päihde- ja hiv/aids-ohjelmaa. Lusia päihde- ja hiv/aids-ohjelmaa.

26 KRIMINOLOGIA

28 KIRJA-ARVIO

29 AJASSA

35 HISTORIAA

HAASTE

ASIAANTUNTEVASTI
RIKOKSENTORJUNNASTA
JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Kauko Aromaa
puh. (09) 1606 7890

Toimittaja

Riikka Kostiainen
puh. (09) 1606 8289

Lehden yhteystiedot

Osoite: Mannerheimintie 4,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.om.fi/haaste

Toimitusneuvosto

Pekka Koskinen (pj.)
Helsingin yliopisto
Tarja Pösö (varapj.)
Tampereen yliopisto
Aarno Arvela
Helsinki
Heimo Kangaspunta
Rikosseuraamusvirasto
Riitta Koivisto
Vantaan turvallisuusohjelma
Martti Kunnasvuori
Sisäasiainministeriö
Tapio Lappi-Seppälä
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Leena Metsäpelto
Valtakunnansyyttäjänvirasto
Ulla Mohell
Oikeusministeriö
Sirikka Perttu
Kuntaliitto
Göran Sannholm
Hangon kaupunki
Hannu Takala
Rikksentorjuntaneuvosto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Anna Molander / Gorilla

Tilaushinta

Vuosikerta 25 euroa
Irtonumero 6,50 euroa

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi

Painopaikka

Uusimaa Oy, Porvoo

5. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkolehti)

Lehden kirjoitukset ovat
kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ K A U K O A R O M A A

Pisara veressä

Tänä vuonna on julkaistu hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2004–2007. Siinä sanotaan mm.: "Naisiin kohdistuvasta väkivallasta vuonna 1997 tehty uhritutkimus uusitaan vuonna 2005. Rikksentorjuntaneuvosto kokoaa tutkimuksen kehittämiseksi ja rahoittamisesta kiinnostuneet tahot." Vastuuministeriöksi on suostumuksensa mukaisesti merkitty oikeusministeriö.

Ohjelma ei ota kantaa kustannuksiin. Rikksentorjuntaneuvoston järjestämässä asiantuntijatapaamisessa esitettiin, että selvää rahaa olisi löydyttävä noin 40–50 000 euroa pelkän aineiston hankintaan, ja saman verran analyysi- ja raportointityöhön.

Vertailukelpoisuuden vuoksi uusi tutkimus olisi toteutettava samaan vuodenaikaan kuin edellinenkin. Jos ohjelman mukainen aikataulu on tarkoitettu vakavasti otettavaksi, tutkimuksen kenttätöitä olisi siten tehtävä marraskuussa 2005. Tätä kirjoitettaessa, huhtikuussa 2005, rahoituspäätöksiä sen enempää kuin muitakaan asiaa koskevia päätöksiä ei ole olemassa. Valmistelutyöt vaativat niin paljon aikaa, että hyvin pian on myöhäistä.

Suomi uhkaa jäädä naisiin kohdistuvan väkivallan tutkimuksessa toisellakin tapaa jälkijunaan: kansainvälisen naisiin kohdistuvaa väkivaltaa selvittävän vertailevan uhritutkimuksen kenttätöitä ovat useissa maissa meneillään, ja hankkeen päätösraportti laaditaan vuoden 2006 loppuun mennessä. Ne maat jotka eivät vielä ole käynnistäneet omia tutkimuksiaan, putoavat tältä raportointikierrokselta. Jatkosta ei ole tietoa.

Suomen 1997 uhritutkimus ja monien maiden tutkijoiden yhteistyönä valmistunut kansainvälisen vertailututkimuksen malli ovat siinä määrin erilaisia, että vuoden 1997 kansallisen tutkimuksen toistaminen ei kelpaa vertailutarkoituksiin. Tätä varten tarvitaan toinen, kansainvälisesti sovittua kaavaa noudattava tutkimus. Sen kokonaiskustannus on samaa suuruusluokkaa kuin edellä viitatuksi kansallisenkin tutkimuksen.

Kun naisiin kohdistuvan väkivallan tutkimukseen on viime vuosina sentään jonkin verran panostettu, on miehiin kohdistuvan väkivallan vastaava tutkimus vasta ideointiasteella. Haasteen viime vuoden viimeisessä numerossa selostettiin tämän aiheen uutta tutkimusta Saksasta. Myös Suomessa olisi aika toteuttaa vastaavanlainen tutkimus miesten kokemasta väkivallasta. Tällainen hanke vaatisi suunnilleen samansuuruisen rahoituksen kuin yllä käsitellyt tutkimukset.

Pelkästään näiden kolmen hankkeen aineistoihin tarvittava rahoitus jää noin 150 000 euroon, kokonaiskustannus työ mukaan luettuna runsaaseen 300 000 euroon. Aiheesta kiinnostuneet asiantuntijat ovat ilmaisseet selkeästi voivansa tarpeen vaatiessa osallistua analyysi- ja raportointityöhön ns. luonnossa, ellei tämän työn osuutta kyetä sisällyttämään hankkeiden rahoitukseen. Naisiin kohdistuvasta väkivallasta eri tavoin vastaavat keskeiset ministeriöt ovat oikeus-, sisäasiain- sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Niiden yhteenlaskettu vuosibudjetti 2005 on runsaat 12 miljardia euroa (OM 5,5 %, SM 12,5 %, STM 82,8 %). Tarvittu vähimmäisrahoitus on suunnilleen yksi sadastuhannesosa tästä määrästä.

Syrjäytyneiden yksinäisten miesten asialla

Kansanedustaja Ilkka Taipale (sd.) on seurannut kriminaalipolitiikkaa pitkään. Viimeaikaista kehitystä – vankiluvun kääntymistä kasvuun 2000-luvun vaihteessa ja jatkuvasti hieman kovenevia tuomioita – hän on katsellut murheellisena. Vankiluvun alentamisen tärkeimpiä keinoja olisivat köyhyyden ja asunnottomuuden puolittaminen sekä eläkkeen myöntäminen työkyvyttömille.

Kansanedustaja, dosentti Ilkka Taipale kantaa huolta kolmesta prosentista suomalaisia miehiä. Nämä 40 000, pääosin naimatonta tai eronnutta, miestä ovat monin tavoin kaikkein huonoimmassa asemassa. Tähän Taipaleen määrittelemään kurjalistoon kuuluvat mm. kaikki vangit ja asunnottomat, osa peruskoulun keskeyttäneistä, koulukodissa olleista, armeijasta karsituista ja sen keskeyttäneistä sekä pitkäaikaistyöttömistä. Ryhmään kuuluu myös suurin osa huumeidenkäyttäjistä ja ”umpijuopoisista”. Lisäksi vaikea oppimishäiriö MBD, nykyään tarkkaavaisuushäiriö ADHD, edistää

putoamista tähän joukkoon.

– Viisi vuotta työttömänä olleen yksinäisen miehen kuolleisuus voi olla jopa viisinkertainen normaaliväestöön nähden. Nämä miehet siis kuolevat nykyään niitokoneen eivätkä yksittäisen viikatemiehen alla, Taipale teroittaa.

Sairaudesta, tapaturmasta tai itsemurhasta johtuvan ennenaikaisen kuoleman lisäksi näillä miehillä on riskinä päätyä joko henkirikoksen uhriksi tai tekijäksi. **Jussi Paajuojan** tutkimuksen mukaan alle viiden prosentin ryhmä, johon kuuluvat 15–54-vuotiaat työttömät ja työikäiset eläkeläiset, tekee henkirikoksesta yli puolet. Taipale pää-

ty kolmen prosentin teoriaansa sulkemalla pois ne ryhmät, jotka eivät yleensä tapa.

– Nyt poistetaan terveysjonot, mutta meille jää sosiaalisia jonoja: asunto-, toimeentulo-, työkyvyttömyyseläke- ja muita jonoja. Myös oikeudelliset jonot pitäisi purkaa – puolittaa käsitteleyajat vastaavilla rahatalloilla kuin terveyspuolella on tehty.

Taipale arvioi, että jos huono-osaisimpien miesten sosiaalista asemaa nostettaisiin kunnolla, etuina olisivat mm. yhteiskuntarauhan pysyminen, väkivallan väheneminen ja vankiluvun aleneminen. Myös sisäasiainmi-

nisteriön vetämässä sisäisen turvallisuuden ohjelmassa suurimmaksi uhaksi on todettu 30–40-vuotiaat irralliset miehet, joilla ei ole mitään menetettävää eikä mitään saavutettavaa. Siinäkin keinoksi on löydetty sosiaalipolitiikka.

– Sanoin puolivakavissani, että nyt poliisikin on ajanut vasemmalta sosiaalidemokraattisen puolueen ohi. Aiemmin jo kirkko ja jopa oikeusasiamiehen toimisto puuttamalla vankien sosiaaliseen asemaan ovat tehneet saman, Taipale veistelee.

Nuorten kohdalla suurin aikapommi hänestä on puolestaan siinä, että Opettajien ammattijärjestön tilaston

Ilkka Taipale arvioi, että jos huono-osaisimpien miesten sosiaalista asemaa nostettaisiin kunnolla, etuina olisivat mm. yhteiskuntarauha, väkivallan väheneminen ja vankiluvun aleneminen.

RIIKKA KOSTAINEN

Paras keino alentaa vankilukua on Ilkka Taipaleen mielestä laaja rikosten ennaltaehkäisy, johon puolestaan kietoutuu jälkihuolto.

mukaan 15–17-vuotiaista pojista 20 prosenttia on tällä hetkellä koulutuksen ja työn ulkopuolella. Esimerkiksi Tanskassa vastaava luku on 5 prosenttia.

VANKI 2000 EI TOTEUTUNUT

Ilkka Taipale oli vuonna 1967 perustetun Marraskuun liikkeen aktiiveja. Liike korosti, että myös vangeilla, työttömillä, alkoholisteilla, psykkisesti sairailta ja seksuaalisilla vähemmistöillä on ihmisoikeuksia. Se otti asiakseen erilaisiin vähemmistöihin kohdistuvan kontrollipoliittikan järjkeräistämisen ja inhimillistämisen.

Taipale kertoo kiinnostu-

neensa vankiasioista vuonna 1965, jolloin hän kävi ensimmäistä kertaa vankilassa ja kirjoitti Ylioppilaslehteen jutun ”Valokeila vankilaan”. Siihen aikaan vankiluku oli noin 7000, mutta se saatiin suhteellisen nopeasti laskemaan. Hänellä oli Vankeinhoidon koulutuskeskuksen edesmenneen johtajan, **Aimo Myllylän** kanssa haa-veena jopa perustaa järjestö ”Vanki 2000” – tavoitteena olisi ollut vankiluvun alentaminen 2000:een vuoteen 2000 mennessä. 1990-luvun lopulle asti Suomi olikin ainoa maa Euroopassa, jossa vankiluku laski.

– Ennen huumausainerikosaaltoa vankiluku oli alim-

millaan 2700. Silloin arvioitiin vankilassa olevan 200 ”kunnan konnaa”, joista 50 todella vaarallista. Oli täysin realistista ajatella, että vankiluku voidaan pudottaa sosiaalipolitiikalla ja muilla toimenpiteillä 2000:een. Nyt yleisesti sanotaan, että on 800 sellaista vankia, jotka on syytä pitää lukon takana. Siitä voidaan aina olla vähän eri mieltä.

Marraskuun liikkeen aikaan vangitkin äänestivät ja poliitikot olivat kiinnostuneista heidän asioistaan. Sen jälkeenkin vankien aseman parantamiseen on ollut yhteiskunnallista kiinnostusta ja vielä vuonna 1995 tehtiin kirja vangin sosiaalisesta

asemasta. Nykyään samantyyppistä trendiä ei ole käynnissä, vaan vedotaan siihen, että kehysten mukaan ei ole varaa tehdä mitään, Taipale toteaa.

VANKILUKU ALAS KOLMELLA KONSTILLA

Paras keino alentaa vankilukua on Ilkka Taipaleen mielestä laaja rikosten ennaltaehkäisy, johon puolestaan kietoutuu jälkihuolto. Ensimmäiseksi ehkäisyssä tullaan köyhyyden poistamiseen. Hän muistuttaa, että myös Suomi on allekirjoittanut YK:n sopimuksen köyhyyden puolittamisesta. Se tarkoittaa köyhien määrän vähentämistä puolesta miljoonasta 250 000:een.

– Yhteiskunnassa on nyt suuri paine yleisen köyhyyden vähentämiseen, vaikka hallitus siirsikin köyhyyspakettinsa syksyyn. Sillä välin olemme perustaneet eduskuntaan köyhyyskerhon, jossa on kuultu kuukausittain esitys jostain köyhyyden aspektista. Täsmätoimena on mainittu myös vankien aseman kohottaminen, mutta se ei vielä ole ollut priorisointikohteena, Taipale kertoo.

Toisena lähtökohtana vankiluvun alentamisessa hän pitää selvitystä pääkaupunkiseudun asunnottomuusohjelman toteuttamisesta 2002–2005. Neljä kaupunkia ja valtio sopivat, että pääkaupunkiseudulla hankitaan asunnottomille 4000 asuntoa. Tämä ei ole toteutunut kuin puoliksi, mutta ohjel-

Ilkka Taipale on huolissaan siitä, että Kriminaalihuollon tukisäätiö on pieni sosiaalipoliittinen toimija, samoin vankien järjestöt ovat heikkoja.

Taipale kaipaisi myös velvoiteasumista yhdyskuntapalvelun rinnalle.

työkyvyttömillä: noin 700 vankilan vuosittain läpikäyvää kuuluisi eläkkeelle, jota heillä ei ole.

VANKIPALKKA OLISI TÄRKEÄ UUDISTUS

Myös vankeinhoidon sisällä olisi tehtävä suuria muutoksia. Taipale on ajanut erityisesti vankipalkkaa, millä hän on saanut näkyvyyttä tiedotusvälineissä ja arvosteluakin osakseen.

Täytäntöönpanolakien uudistuksessa siinä ollaan hänestä vasta puolitiessä. Avovankiloita ei ehkä kyetä enää lisäämään, joten vankipalkka olisi suljetuissa vankiloissa keskeinen uudistus. Selvästi työstä on maksettava minimipalkka ja vankilaan pitää antaa myös eläke ja muut kuuluvat edut. Sitten tuloista pidätetään ylläpito, jolloin vangilla on vapautuessaan rahaa ja jonkinlainen motiivi tehdä työtä. Nyt pulmana on, että vankityötä ei ole tarjolla tarpeeksi eivätkä vangit aina tee sitä.

– Voisimme tietysti palkata vaikka huumeidenkäyttäjän olemaan kuukauden selvin päin. Se ei ole edes leikkipuhetta. Täysjuopolle työnhakijalle ilmoittaisin, että työsi on olla kuukausi raittiina, ja ellet siihen pysty, hae rahasi sosiaalilukulta. Pitäisi ottaa vähän tiukemmat otteet näissä asioissa, Taipale ideoi.

– Vankiloista oli juupoille aikanaan se hyöty, että lyhyt vankilatuomio raitisti. Juopoputkien katkaisemiseen

löytyisi kuitenkin monta positiivistakin tapaa. Nykyään vankiloissa on kehitetty päihdehoito-ohjelmia, mutta niissä pystytään auttamaan vain muutamia, kun hoidon tarpeessa olisi tuhansia.

Taipale on kiinnostunut huomiota myös siihen, että muualla maailmalla vankiloissa on päällisin puolin ns. normaalia väkeä; esimerkiksi Japanissa vangit tekevät töitä aika korkealla prosentilla. Sen sijaan Suomessa nuorisovankiloissa 90 prosenttia vangeista alkaa olla lukihäiriöisiä ja normaalivankiloissa arviolta puolet.

VANKEINHOIDON ARVOSTUS ALHAALLA

Ilkka Taipale kuvaa kriminaalipolitiikan yleistä trendiä rangaistusten koventamiseksi ilman sosiaalipolitiikkaa ja köyhyyden vähentämispolitiikkaa. Hän on huolestunut erityisesti siitä, että nykyinen oikeusministeri ei ole ottanut sosiaalipoliittista näkökulmaa riittävästi toimiensa kohteeksi.

Hän nostaa esimerkiksi sosiaalipoliittisten toimien tarpeesta rikoksantorjuntaneuvoston valmisteleman väkivallan vähentämishojelman. Siinä tavoitteeksi on otettu henkirikosten vähentäminen kolmanneksella, mikä hänestä on periaatteessa mahdollista. Suomessa on nyt kolme kertaa vähemmän murhia kuin 30-luvulla mutta kolmesta viiteen kertaa enemmän kuin joissain Euroopan maissa. Suomalaista

peruskulttuuria tässä asiassa on puukotus ryyppyremmissä. Ihmisille pitäisi antaa enemmän fyysistä, sosiaalista ja henkistä tilaa, jos tuloksia halutaan.

Lisäksi Taipale on huolissaan siitä, että Kriminaalihuollon tukisäätiö on pieni sosiaalipoliittinen toimija, samoin vankien järjestöt, KRIS ja Vapautuvien vankien tuki, ovat heikkoja. Kansainvälisistä järjestöistä vain Punainen Risti on ollut kiinnostunut vankien olojen parantamisesta, tosin nykyään myös Amnesty on alkanut huolestua tavallistenkin vankien tilan ahtaudesta ja muista epäkohdista.

– Koko vankeinhoidon alhaista arvostusta osoittaa myös se, että sitä ei ole otettu kansainvälisessä yhteistyössä kehittämiskohteeksi. Olemme antaneet poliisi-, tulli-, rajavartija- ja vanginvartijakoulutusta, mutta vankiloiden saneerauspuoli on ollut vähäistä. Esimerkiksi Pietarin vankiloiden parantaminen voisi ehkäistä suomalaisiin turisteihin kohdistuvia ryöstöjä, Taipale uskoo.

Hän arvioi, että vankien aseman parantaminen julkituodusti on hidas tie; parempi tie on ottaa tavoitteeksi laajasti köyhyyden vähentäminen. – Vankilauudistustakin tarvitaan, mutta niiden ajat tulevat kymmenien vuosien välein, yleensä jonkin kriisin kautta – ja yleensä niin päin että joku vaarallinen vanki karkaa, ja sitten ruvetaan laittamaan taas lisää piikkilankaa. ■

MIKKEL ÖSTERGAARD / GORILLA

Vakuutusyhtiöiden tutkijoiden tutkimista vahinkotapauksista jo yli puolet liittyy johonkin ajoneuvoon: autoon, moottoripyörään, veneeseen tai moottorikelkkaan. Vakuutusrikollisuudessa tutkimusten mukaan yleisin huijaustapa on korvausvaatimuksen liioittelu.

■ R I S T O K A R H U N E N

Asenteet vakuutusrikollisuutta kohtaan ongelmallisia

Vakuutusyhtiöihin kohdistuvat petosrikokset aiheuttavat Suomessa vuosittain jopa 200 miljoonan euron menetykset vakuutusyhtiöille ja sitä kautta menetyksiä myös vakuutuksenottajille. Sekä Suomessa että useissa muissa maissa on arvioitu, että 5–10 prosenttia vahinkovakuutuksen korvausmenosta on perusteetonta.

Vakuutuksenottajien tulee voida luottaa siihen, että vakuutusyhtiöt torjuvat ja tutkivat näitä rikoksia ja muita väärinkäytöksiä tehokkaasti sekä pyrkivät aktiivisesti rajoittamaan väärin perustein haettavista vakuutuskorvauksista aiheutuvaa vahinkoa. Vakuutusrikostorjunta on vakuutusyhtiöihin kohdistuvan rikollisen toiminnan, tyypillisesti petosrikollisuuden, ennalta estämistä ja tutkimista. Vakuutusrikostorjuntaa on myös

rahanpesun torjunta.

Vakuutusrikollisuudella tarkoitetaan sitä, että vakuutussopimus tehdään käytettäväksi rikollisessa tarkoituksessa tai että vahinkokäsittelyssä annetaan perättömiä tietoja ja saadaan vakuutusyhtiö maksamaan perusteeton vakuutuskorvaus.

Vakuutusrikosten torjuminen on myös osa vakuutusalan yhteiskuntavastuuta. Vakuutusyhtiöiden tulee omassa liiketoiminnassaan vähentää niihin kohdistuvia

rikoksentekomahdollisuuksia sekä havaita, tutkia ja tarvittaessa ilmoittaa viranomaisille ilmitulleita rikoksia.

Tehokas ja ammattimaisesti toteutettu vakuutusyhtiöiden oma tutkintatoiminta on tärkeä vakuutusrikostorjunnan väline, jolla

– ehkäistään lisääntyneen kiinnijäämisriskin kautta tehokkaasti ennalta yhtiöihin kohdistuvia petosrikosten yrityksiä

Merkittävä tutkimustulos oli vakuutusrikokseen syyllistyneen henkilöprofiili: alle 30-vuotias, hyvin koulutettu ja ansaitseva, yli 50 000 asukkaan paikkakunnalla asuva mies.

TAULUKKO 1.

Vakuutustutkinnan tunnuslukuja tutkituista tapauksista

Vaaditut korvaukset (1000e)	2003	2004
Auto	7 331	10 041
Henkilö	4 203	6 988
Kotitalous, esine	5 550	6 187
Yritys, esine	7 522	13 329
Muu	8 323	5 162
Vaad. korvaukset	32 929	41 706
Tutkitut vahingot kohteen mukaan (kpl)		
	2003	2004
Auto	1 183	1 588
Henkilö	370	265
Kotitalous, esine	588	680
Yritys, esine	159	166
Muu	211	77
Yhteensä	2 511	2 776

- ➔ – alennetaan olennaisesti rikoksentehtävien saaman taloudellisen hyödyn määrää, ja näin vähennetään tekojen houkuttelevuutta
- saadaa tietoa siitä, miten vakuutusyhtiön tuotteita, ehtoja, työprosesseja ja muita toimintatapoja tulee kehittää rikoksentehtävien vähentämiseksi ja
- hankitaan perusteet oikeelliselle korvauspäätökselle ja päätökselle siitä, onko asiassa tehtävä rikosilmoitus poliisin suorittaman esitutkinnan käynnistämiseksi.

Tutkintatoiminnan päämäärä on viimeksi mainittu. Perusteettomana korvausmenona säästynyt rahamäärä ei ole tutkimuksessa pääasia, joskin sekin seikka on merkityksellinen. Suomessa on arvioitu, että vakuutusrikosten tutkimisessa tapauksissa säästynyt korvausmenon osuus on 30–40

prosenttia vaadituista korvauksista eli 12–16 miljoonaa euroa vuodessa.

MÄÄRÄÄ TUTKITTU HAASTATELUTUTKIMUSTEN AVULLA

Vakuutusrikollisuus on tyypillistä piiloriikollisuutta. Vain osa siitä paljastuu ja vain osa siitä ilmoitetaan poliisille. Suuresta vahinkoilmoitusten määrästä on erittäin vaikeaa selvittää vakuutusrikollisuuden määrää ja laatua. Asia on ratkaistu teemmällä haastattelututkimuksia vakuutusrikosten asenteista väärinkäytöksiin. Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton toimeksiannosta Turun yliopisto on tutkinut niitä vuosina 1996 ja 2003. Haastattelututkimuksessa vastaajat arvioivat eri vakuusasteisten huijausten moitittavuutta.

Tutkimustulosten mukaan 23 prosenttia vastaajista tunsivat vakuutushuijaukseen syyllistyneen henkilön, yleisin huijaustapa oli korvausvaatimuksen liioittelu, huijaustapaukset eivät paljastuneet (69 prosenttia tapauksista), 79 prosenttia vastaajista piti ennalta ehkäisyä parhaana huijausten torjuntakeinona ja 89 prosenttia piti tarkoituksenmukaisena, että vakuutusyhtiön omat vakuutusrikokset selvittävät epäselviä vahinkotapauksia.

Merkittävä tutkimustulos oli vakuutusrikokseen syyllistyneen henkilöprofiili: alle 30-vuotias, hyvin koulutettu ja ansaitseva, yli 50 000 asukkaan paikkakunnalla asuva mies.

Taloustutkimus Oy teki 2004 Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton toimeksiannosta ”Vakuutusrikosten 2004”-haastattelututkimuksen. Tutkimuksessa esitettiin yksi vakuutusrikollisuutta koskeva väittämä: ”On hyväksyttävää liioitella vahingon määrää vahinkoilmoituksessa”. Seitsemän prosenttia vastaajista oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja 13 prosenttia lähes samaa mieltä eli viidennes vastaajista suhtautuu hyväksyvästi vakuutusyhtiön huijaamiseen. Tutkimuksessa haastateltiin 1002 vastaajaa henkilökohtaisesti.

SUHTAUTUMINEN KERTOO INDIVIDUALISMISTA

Turun yliopiston tutkijoiden **Ahti Laitisen** ja **Hannu Niskasen** mukaan suhtautumisessa vakuutuspetoksiin voi olla kyse kehityksestä kohti yhä kasvavaa individualismia ja egoismia, jossa täysin rationaalisesti harkiten sallitaan yhteiskunnan hyväksymistä normeista poikkeaminen omien tarkoituserien toteuttamiseksi.

Johtopäätökseen individualismin ja egoismin korostuneesta asemasta yhteiskunnassa on helppo yhtyä. Suurin osa vakuutusrikosten toimii rehellisesti ja oikein. Mutta osa vakuutusrikosten toimijista tai muista korvaukseen oikeutetuista ei ole vakuuttamisen perusajattelun – molemmin puolisen luottamuksen – arvoisia. Valitettavan monet käyttävät sumeilematta hyväksyen väärinkäytösten tekemahdollisuuksia toteuttaakseen ”kaikki minulle nyt ja heti” ajattelumalliaan. Nykyajan arvot ja asenteet – mm. tosiv-elämän asenne – ovat myös omiaan vaikuttamaan eräiden vakuutusrikosten toimintatavoihin ja suhtautumiseen huijaamiseen. Kyseessä ovat sekä hyvin koulutetut ja toimeentulevat että jo syrjäytyneet tai syrjäytymässä olevat henkilöt.

Esimerkeiksi individualismista, egoismita ja ”sallivuudesta” voidaan ottaa nuoret miehet, jotka ovat ottaneet vapaaehtoisia vakuutuksia erilaisiin ajoneuvoihin. Suomessa vakuutusrikosten tutkimista vahinkotapauksista jo yli puolet liittyy johonkin ajoneuvoon: autoon, moottoripyörään, veneeseen tai moottorikelkkaan. Todettakoon, että näissä tapauksissa euromääräisesti vaaditut vakuutusrikokset eivät välttämättä ole suuria, sillä ajoneuvotapauksissa vaaditut vakuutusrikokset ovat noin neljännes kaikista tutkittujen tapauksien korvausvaatimuksista.

On esitetty arvioita, etteivät nuoret ajoneuvojen haltijat ”malta olla köyhiä”,

Kontrollia ja valvontajärjestelmiä ei kuitenkaan ole järkevää muuttaa kokonaisvaltaisesti, vaan toimenpiteet on hyvä kohdistaa riskiryhmiin.

vaan mahdollisimman nuorena – usein ilman vakinaisia tuloja – on saatava mahdollisimman hyvä kulkuneuvo. Rahoitusyhtiöt tietenkin auttavat tässä edellyttäen, että ostajalla on puhtaat luottotiedot. Mutta valitettavan usein ajoneuvojen uusimisessa ja korjauttamisessa käytetään perusteettomia vahinkoilmoituksia eli tehdään vakuutuspetoksia. Tekotapojen kirjo on mitä moninaisain ajoneuvojen tahallista tuhoamisista vahinkotapahtuman jälkeen otettuihin vakuutuksiin. Vastaava ilmiö on ollut havaittavissa myös muissa Pohjoismaissa.

Vakuutustutkimus 2004:n haastattelutuloksen perusteella voidaan esittää perustellusti lisäkysymyksiä. Koetaanko vakuutusyhtiöt kasvottomiksi, rikkaiksi ja jollakin tavalla helposti huijattavaksi? Onko vakuutustuotteet, mm. korvausehdot ja käsittelynopeus, kiristyvässä kilpailutilanteessa tehty väärinkäytöksiin houkutteleviksi? Ovatko vakuutusalan omat torjuntatoimet riittävällä tasolla? Onko vakuutusyhtiöiden huijaaminen verrattavissa yleisyydessään ja paheksuttavuudessaan ns. uhrittomiin rikoksiin kuten veropetoksiin?

TORJUNTA PERUSTUNUT OMAAN TUTKIJATOIMINTAAN

Vakuutusyhtiöiden torjuntatoimet ovat perinteisesti perustuneet omaan tutkijatoimintaan. Suomessa työskentelee kahdeksassa vahinkovakuutusyhtiössä 23 vakuutustutkijaa, viisi assistenttia sekä muutamia IT-asiantuntijoita. Ruotsissa vakuutustutkijoita on noin 130, Norjassa noin 60 ja Tanskassa noin 35. Henkilöresurssipanostukset vaihtelevat maittain merkittävästi. Vakuutusyhtiöistä ja myös Pohjoismaiden keskusliitoista saatujen tietojen mukaan tutkittavia vahinkotapahtumia tutkijaa kohden on liikaa eli tutkintaresurssit eivät riitä.

Suomessa on tietoisesti suunnattu tutkijatoiminnan painopistettä ennalta estävään suuntaan. Jo tapahtuneiden vahinko-

tapausten tutkinnan ohella on panostettu asiakasvalintaan, informaation käsitteilyyn ja analyysitoimintaan, viranomaisyhteistyöhön sekä oman yhtiön henkilökunnan kouluttamiseen. Lisäksi tehokas viestintä torjuntatoimista on ollut omiaan lisäämään ennalta estävää vaikutusta. Ennalta estävän toiminnan tehokkuuden ja taloudellisen vaikuttavuuden mittaaminen on tietenkin vaikeaa, jopa mahdotonta. Tuolloinhan pitäisi saada tunnuslukuja ”tapahtumattomista vahingoista ja rikoksista”. Tilanne on tuttu vahingontorjuntatyössä yleisemminkin.

VAKUUTUSALAN YHTEISIÄ REKISTEREITÄ KEHITETTY

Suomessa, kuten myös Ruotsissa ja Norjassa, vakuutusala on panostanut yhteisten rekisterien kehittämiseen. Suomessa vahinkorekisteri on ollut käytössä 1.6.2002 lukien. Rekisteri on perustettu tietosuojalautakunnan poikkeusluvalla ja se on merkittävä poikkeus vakuutusalaan koskevasta salassapitovelvollisuudesta. Rekisterin käyttö mahdollistaa muutoin vaihtovelvollisuuden piirissä olevan tiedon vaihtamisen vakuutusyhtiöiden kesken. Rekisteriin talletetaan vuosittain tietoja noin 900 000:sta yksityishenkilön vahinkoilmoituksista. Tavoitteena on löytää samaa vahinkoa koskevat, eri yhtiöille tehdyt vahinkoilmoitukset tai muut tutkintahäätteen antavat tiedot. Tietoja yritysten tekemistä vahinkoilmoituksista ei talleteta. Lupaa tähän haettiin, mutta tietosuojalautakunta katsoi, ettei sillä henkilötietolain 43 §:n mukaan ole toimivaltaa luvan myöntämiseen.

Vahinkorekisterillä on huomattava ennalta estävä merkitys ja sen käytöstä tiedotetaan mm. kaikissa vahinkoilmoituslomakkeissa vakioteksteillä. Rekisteri on teknisesti hyvin kehittynyt ja perustiedot vahinkoilmoitusta tekevän henkilön muihin vakuutusyhtiöihin tekemistä ilmoituksista näkyvät vahinkoa perustettaessa. Silti ”osumien” määrä Suomessa on vielä

varsin rajallinen, vain muutamia kymmeniä vuodessa. Eräät vahinkorekisterin kautta tutkintaan tulleet tapaukset ovat johtaneet oikeudenkäyntiin ja perättömiä tietoja antaneet tahot on tuomittu petoksen yrityksestä.

Suomessa vakuutusosalalla on myös toinen yhteinen rekisteri, väärinkäytösrekisteri. Siihen voidaan rekisteröidä henkilö, joka on tehnyt tai yrittänyt tehdä vakuutusyhtiöön kohdistuvan petos- tai talousrikoksen. Rekisteröinti näkyy vakuutusosalalla luottohäiriömerkintänä. Suomalaisilla pankeilla on vastaava rekisteri käytössään.

TULEVA KEHITYS

Jos edellä todetut yhteiskunnan muutostrendit (subjektivismiin ja individualismiin lisääntyminen) pitävät paikkansa, vakuutusosalalla on edessään suuri haaste nostaa potentiaalisten tekijöiden tekopäättöskynnystä. Vakuutusalan on tehtävä aktiivisesti torjuntatyötä itse omalla alallaan, mutta myös yhteistyössä viranomaisten kanssa. Suomessa hyväksyttiin vuonna 2004 laaja sisäisen turvallisuuden ohjelma, jonka täytäntöönpanossa korostuu viranomaisten ja yksityisen sektorin kumppanuus. Valitettavasti on kuitenkin niin, että vakuutusyhtiöt tai viranomaiset yhdessä voivat merkittävästi vaikuttaa ainoastaan kontrolliin ja sanktioihin liittyviin asioihin. Kontrollia ja valvontajärjestelmiä ei kuitenkaan ole järkevää muuttaa kokonaisvaltaisesti, vaan toimenpiteet on hyvä kohdistaa riskiryhmiin.

Vakuutusalan omat torjuntatoimenpiteet ovat avainasemassa. Kiristyvässä kilpailutilanteessa tuotevalikoima, vahinkokäsittely ja asiakasrajapinnassa olevat muut prosessit on pidettävä mahdollisimman vähän väärinkäytöksiin houkuttelevina. ■

Kirjoittaja on rikostorjunnan asiantuntija Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitossa.

Mitta Täysi Porvoossa

Pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö osana kunnan peruspalvelua

Porvoossa toteutettiin vuosina 1999–2002 naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyhanke ”Mitta Täysi – Måttet Rågat”. Hanke oli valtakunnallisen naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyhankkeen paikallinen toteutus.

Hanke lähti liikkeelle työntekijöiden tarpeesta kehittää omaa ammatillista osaamista parisuhdeväkivaltaa kohdattaessa. Moni sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijä koki avuttomuutta kohdatessaan parisuhdeväkivallan uhrin. Työntekijällä ei ollut rohkeutta ottaa asiaa puheeksi asiakkaan kanssa. Eikä sellaisia palveluita ollut tarjolla, joihin ohjata väkivallan uhri. Moni tunnusti, ettei välttämättä tunnista parisuhdeväkivaltaa kokeneita asiakkaitaan, koska asiakas harvoin ottaa itse asian puheeksi. Kaupungin peruspalveluissa ei erityisemmin ollut kiinnitetty huomiota tähän ongelmaan. Muita erityispalveluja ei ollut tarjolla kuin kaupungin ylläpitämä turvakoti, joka samanaikaisesti toimi myös nuorten turvasuonona.

Hankkeeseen lähdettiin

laajasti mukaan. Siihen osallistuivat kaupungin sosiaali- ja terveystoimi, nuorisotoimi ja koulutoimi, Porvoon sairaala, seurakunnat, perheasian neuvottelukeskus, poliisi- ja syyttäjälaitos, oikeusaputoimisto ja Laurea-ammattikorkeakoulu. Koska varsinaista projektinvetäjää ei ollut, jäi eri tahojen edustajille tehtäväksi viedä asiaa eteenpäin omalla tahollaan. Tähän tarvittiin voimakasta sitoutumista ja kiinnostusta, koska naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy ei suinkaan ollut missään kehittämissuunnitelmista ensimmäisellä sijalla.

Hankkeen tavoitteena oli lisätä moniammatillisella koulutuksella pari- ja lähisuhdeväkivaltaa kohtaavien viranomaisten valmiuksia ennalta ehkäistä, tunnistaa, puuttua ja antaa tukea väkivallan koki-joille ja näkijöille sekä ohjata tekijöitä saamaan apua. Tavoitteena oli myös kehittää tarkoituksenmukaisia palveluja väkivallan eri osapuolille sekä lisätä yleistä tietoisuutta pari- ja lähisuhdeväkivallasta yhteistyössä paikallisten tiedotusvälineiden kanssa. Lisäksi hankkeen tarkoituksena oli

omaksua verkostomainen työskentelytapa eri organisaatioiden ja sektoreiden välillä.

TULOKSIA SAATIIN LYHYESSÄ AJASSA

Määrätietoinen ja tavoitteellinen työskentely sekä laaja sitoutuminen yhteisen vastuun jakamiseen tuotti lyhyessäkin ajassa tuloksia. Tässä esitetään niistä muutamia keskeisiä.

Paikallisia koulutustilaisuuksia järjestettiin hankkeen aikana yli 20 ja niihin osallistui yli 1000 henkilöä eri ammattialoilta. Koulutusta on jatkettu ja vuonna 2004 oli koulutettujen määrä noussut noin 2 000 ammattilaiseen.

Yhteisen koulutuksen tavoitteena on ollut luoda yhteinen tietopohja pari- ja lähisuhdeväkivallasta, ja siten yhteinen ymmärrys väkivalta-ilmioistä sekä yhteinen suunta ehkäisytyössä. Koulutuksen tavoitteena on myös ollut sektorirajoja ylittävän yhteistyön kehittäminen. Koulutustilaisuuksissa on opittu tuntemaan eri toimijoiden työn sisältö ja toimintatavat. Täten on pyritty ehkäisemään väärää odotuksia ja ennakkoluuloja toi-

sia kohtaan, mikä usein on yhteistyön esteenä.

Eri yksiköt ja organisaatiot ovat luoneet hankkeen tuloksena omat toimintamallinsa pari- ja lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen ja perehtyneet toistensa tapaan ja mahdollisuuksiin toimia sen osapuolien auttamiseksi. Esimerkkinä jokainen päiväkotitoiminta on laatinut oman toimintamallinsa, miten kohdata ja toimia kun epäillään tai tulee ilmi lapsen kohdistuvaa tai lapsen näkemää kotona tapahtuva väkivaltaa.

Palvelutarjonnassa väkivaltaa kokeneille ovat yksilökäyntien lisäksi naisten avoin ja kiinteä ryhmä, ryhmä seksuaalista väkivaltaa kokeneille ja väkivaltaa kokeneiden lasten ryhmät. Avoin keskusteluryhmä miehille, jotka haluavat lopettaa väkivaltaisen käyttäytymisensä perheessään tai parisuhteessaan on koostunut Porvoon seudulla syksystä 1999 alkaen. Ryhmän tavoitteena on uhrien, jotka ovat useimmiten naisia ja lapsia, turvallisuus, väkivaltaisen käyttäytymisen loppuminen ja miesten vastuunotto omasta käyttäytymisestään.

Tietoisuuden ja tiedon lisääminen pari- ja lähisuhdeväkivallasta on keskeistä laaja-alaisen yhteisen vastuun toteuttamisessa.

Toimintaa koordinoi perheasiain neuvottelukeskus, mutta ryhmien ohjaajat tulevat eri toimialoilta. Erityispalveluiden kehittämisen kannalta vahvuutena voisi mainita peruspalvelujärjestelmän verkoston, josta löytyy ryhmien ohjaajia ja jossa on tietoa ja valmiutta havaita pari- ja lähisuhdeväkivaltaa sekä ohjata myös miehiä hoidon pariin. Perheasiain neuvottelukeskukseen työtavat mahdollistavat koko perheen ottamisen huomioon. Pareille on tarjolla turvallisuuden huomioivaa pariterapiaa yksilö- tai ryhmähoidon jälkeen. Ryhmien ohjaajien yhteinen työnohjaus mahdollistaa ilmiön laajemman käsittelemisen ja ymmärtämisen.

Yhteistyössä Porvoon perheasiain neuvottelukeskukseen ja Porvoon kihlakunnan poliisi- ja syyttäjäosaston kanssa on väkivallasta kärsiviä pareja ohjattu saamaan apua syksystä 2000 alkaen. Tämä ei ole sovittua,

vaan molemmille osapuolille tarjotaan omaa apua.

Yleisiin tiloihin ja ammatillisille jaettavaksi laadittiin paikallinen palveluesite. Esitteessä kerrotaan lyhyesti, mitä pari- ja lähisuhdeväkivalta on ja mistä voi hakea apua.

Mitta Täysi – Mättet Rågat -projektin tavoitteena oli toiminnan muuttaminen eri organisaatioissa paremmin vastaamaan lähisuhdeväkivallan eri osapuolien tarpeisiin. Voidaan todeta, että projektissa on selvitty pienin kustannuksin, jos ajatellaan pelkästään koulutustilaisuuksien lukumäärää, tiedotteen toteuttamista sekä konsultaatioiden ja työnohjauksen määrää.

Yhteensä saadut avustukset olivat 1999–2002 noin 170 000 markkaa eli noin 28 000 euroa. Toisaalta rahoituksen vähäisyys kertoo myös vielä vallitsevasta pari- ja lähisuhdeväkivallan laajuuden vähäisestä ymmärtämisestä ja

sen pitämisestä yksityisenä ongelmana.

MITÄ HANKKEEN JÄLKEEN?

Porvoossa toiminnan jatkumisen ja kehittämisen turvaa kaupunginhallituksen päätös työryhmän perustamisesta. Mitta Täysi -hankkeen jatko-toimenpiteenä Porvoon kaupunginhallitus asetti syksyllä 2002 moniammatillisen ja poikkihallinnollisen pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmän (PALVE-työryhmä) koordinoimaan työtä (kuvio 1).

Työryhmän tehtävänä on pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintaohjelman laatiminen ja toteutuksen seuranta, kohdennettujen palvelujen kehittäminen, yhteistyön koordinointi, alan koulutuksen järjestäminen ammattihenkilöstölle, tiedotuksesta huolehtiminen sekä asiantuntija-avun tarjoaminen organisaatioille.

HYVISTÄ KÄYTÄNNÖISTÄ KUNTAOPAS

Porvoon kaupunki koordinoi sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaa hanketta ”Kunnalliset toimintaohjelmat väkivaltasektorilla vuosina 2003–2005”. Hankkeessa mukana olevien kuntien, Porvoon, Vihdin ja Forssan seutukunnan hyvistä käytännöistä väkivallan ehkäisytyössä laadittiin kuntaopas ”Kenelle lyönnit kuuluvat?”. Oppaassa esitetään seuraavat keskeiset asiat, jotka on huomioitava pari- ja lähisuhdeväkivallan

ehkäisytyössä:

1. Poliittisten päättäjien ja virkamiesjohdon on sitouduttava työn toteutukseen.

2. Väkivallan vastaisen työn täytyy olla koordinoitua ja ohjattua. Ohjaava tehtävä tarkoittaa, että kunta on aloitteentekijä yhteistyöelimen asettamisessa kuntaan laaditaan kunta-/seutukuntakohdainen pari- ja lähisuhdeväkivallan toimintaohjelma, pari- ja lähisuhdeväkivalta nimitetään ja huomioidaan omana asiakokonaisuutena muissa ajankohtaisissa paikallisissa strategiasuunnitelmissa ja -ohjelmissa ja että kunta ohjaa ja antaa tarvittavat resurssit linjausten toteuttamiseen kaikille toimijatahoille.

3. Tietoisuuden ja tiedon lisääminen pari- ja lähisuhdeväkivallasta on keskeistä laaja-alaisen yhteisen vastuun toteuttamisessa.

4. Väkivallan ehkäisy tulee sisällyttää osaksi kakkien hallinnonalojen ja toimintayksiköiden tavoitteita ja työkäytäntöjä. ■

Porvoon, Vihdin ja Forssan seutukunnan kokemuksista ja malleista voi lukea lisää kuntaoppaasta. Opas löytyy myös netistä www.stm.fi/ julkaisut (Helena Ewalds toim. Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriö, Oppaita 2005:7)

Kirjoittaja on Porvoon seudun perheasiain neuvottelukeskukseen johtaja.

Kuvio 1. Moniammatillinen ja poikkihallinnollinen pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä PALVE koordinoi työtä.

Nuorisokokeilu sai aikaan pysyviä vaikutuksia

Nuorten 15–17-vuotiaiden rikosasiat käsitellään 1,5 kuukautta aikuisten rikosasioita nopeammin. Erityisen myönteisiä tulokset olivat niillä paikkakunnilla, jotka olivat mukana nuorten rikoskäsittelyä nopeuttamaan pyrkinessä kokeilussa. Ensivaiheeseen osallistuneista käräjäoikeuksista Helsinki, Tampere, Turku ja Joensuu käsittelevät nuorten rikosasiat edelleen aikuisia nopeammin, vaikka kokeilu on loppunut jo kolme vuotta sitten. Kokeilun vaikutusten voidaankin sanoa jääneen pysyviksi.

Oikeusministeriö toteutti vuosina 2000–2001 kokeilun, jonka tavoitteena oli nopeuttaa nuorten tekemien rikosten käsittelyä, tehostaa viranomaisyhteistyötä, kytkeä huolto- ja tukijärjestelmät entistä tiiviimmin oikeusprosessiin sekä tehdä lainvalmistelualoitteita. Kokeilussa olivat mukana Helsinki, Tampere, Turku, Vaasa ja Joensuu. Tulokset olivat hyviä. Käsittelyajat lyhenivät Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan parhaimmillaan puoleen entisestä ja yhteistyö viranomaisten välillä lisääntyi.

Hyvien tulosten kannustamana nopeutetun prosessin

toimintamalli pyrittiin säilyttämään näissä kaupungeissa kokeilun päättymisen jälkeen. Tämän lisäksi toimintaa päätettiin laajentaa uusille paikkakunnille. Sellaisiksi valittiin kaupunkeja, joissa nuorten rikosjuttujen käsittelyajat olivat pitkiä ja joissa tilastoidun nuorisorikollisuuden taso oli korkeampi kuin Suomessa yleensä. Myös alueellinen kattavuus otettiin huomioon. Näin hankkeeseen tulivat mukaan Rovaniemi, Oulu, Kokkola, Jyväskylä, Lahti ja Tuusulan käräjäoikeuspiiri (Järvenpää, Kerava ja Tuusula).

Nuorten rikosasioiden käsittelyaikoja ei kokeilupaiikkunnilla ole seurattu systemaattisesti vuoden 2001 jäl-

keen. Tämän artikkelin tulokset pohjautuvat oikeusministeriön Rikosketjutyöryhmän pyytämään selvitykseen nuorten rikosasioiden käsittelystä. Työryhmän tehtävänä on rikosasioiden käsittelyn nopeuttaminen ja tehostaminen esitutinnan alkamisesta rangaistuksen täytäntöönpanon päättämiseen asti. Työryhmä pyrkii selvittämään rikosasioiden eri käsittelyvaiheessa ilmeneviä ongelmia ja korjaamaan havaittuja epäkohtia.

Artikkelissa verrataan 15–17-vuotiaiden rikosasioiden kokonaiskäsittelyaikoja kokeilun jälkeen muiden (18 vuotta täyttäneiden) rikosten käsittelyaikoihin. Rikosprosessin kokonaisaikaa tarkastel-

laan rikosilmoituksen tekohe-kestä käräjäoikeuden päätökseen saakka. Rikosprosessiketjuun kuuluvat poliisin suorittama esitutkinta, syyttäjän suorittama syyteharkinta ja rikosasioiden käsittely käräjäoikeudessa. Lähteenä on käytetty Tilastokeskuksen Statfintietokannasta saatuja tietoja. Tarkastelu on tehty vuodelta 2004.

NUORTEN KÄSITTELYAJAT LYHYEMPIÄ KOKEILUPAIKKAKUNNILLA

Nuorten, 15–17-vuotiaiden, rikosasioiden käsittely kesti vuonna 2004 koko maassa keskimäärin 1,5 kuukautta lyhyempään kuin aikuisten. Käsittelyaika rikoksen tekohe-

Nuorten juttujen nopea käsittely perustuu ennen kaikkea käräjäoikeuksien joutuisaan toimintaan.

LEHTIKUVA / PEKKA SAKKI

Kahden viikon määräaika on omiaan nopeuttamaan nuorten rikosasioiden käsittelyä käräjäoikeudessa.

kestä käräjäoikeuden päätökseen kesti nuorten kohdalla keskimäärin runsaat seitsemän kuukautta, muilla vajaat yhdeksän kuukautta.

Nuorisokokeilun ensimmäisen vaiheen paikkakunnista useimmissa (eli Helsingissä, Tampereella, Turussa ja Joensuussa) nuorten käsittelyajat olivat edelleen kolme vuotta kokeilun jälkeen lyhyemmät kuin muiden. Erityisen nopeaa nuorten käsittely oli Joensuussa, jossa prosessi kesti kokonaisuudessaan vain 3,4 kuukautta. Vain Vaasassa nuorten rikosasioiden käsittely kesti vuonna 2004 pitempään kuin aikuisten.

Nopea käsittely perustuu ennen kaikkea käräjäoikeuksi-

en joutuisaan toimintaan. Poliisin ja syyttäjän käsittelyajoissa ei ollut suurta eroa aikuisten ja nuorten välillä. Tosin Joensuussa riipeä käsittely selittyy osin poliisin nopealla esitutkinnalla.

Rikosasioiden oikeudenkäynnistä annetun lain 5 luvun 13 §:n mukaan nuorten jutut on käsiteltävä käräjäoikeudessa kahden viikon kuluessa rikosasian vireilletulosta, jos rikoksesta on vallitsevissa olosuhteissa tehtynä mahdollista seurata yli kuuden kuukauden rangaistus. Kahden viikon määräaika on omiaan nopeuttamaan nuorten rikosasioiden käsittelyä käräjäoikeudessa. Syyttäjällä ja poliisilla ei ole vastaavaa määräaikaa.

Käsittelyajat vaihtelivat kokeilussa mukana olleilla paikkakunnilla suuresti vuonna 2004. Kokeilun aikana kokonaiskäsittelyaika oli Joensuussa keskimäärin 54, Vaasassa 79, Tampereella 108, Turussa 110 ja Helsingissä 172 vuorokautta. Joensuussa nuorten kokonaiskäsittelyaika oli kolme vuotta myöhemmin edelleen lyhin, kahdeksan kuukautta lyhyempi kuin pisimmän käsittelyn Vaasassa (11,4 kk). Vaasan tulos oli yllättävä, sillä nuorisokokeilun aikana siellä oli toiseksi lyhin käsittelyaika. Myös Helsingissä nuorten rikosasioiden käsittely kesti pitkään (10,5 kk) mutta kuitenkin selvästi lyhyempään kuin aikuisten. Hel-

singissä nuorten rikosasioiden käsittely kesti tuomioistuimessa 3,4 kuukautta. Helsingissä rikosasioiden käsittely kestää yleisesti muuta maata pidempään, kun taas Joensuussa rikosasioiden selvittelyajat olivat maan lyhimpiä kaikenikäisten rikosasioissa.

Nuorisokokeilua edeltäneenä vuonna Tampereella oli **Matti Marttusen** tutkimuksen mukaan 15–17-vuotiaiden tekemiksi epäiltyjä rikoksia 1391 ja Turussa 1681. Rikokset olivat kasautuneet paljon samoille nuorille, erityisesti Turussa, jossa rikoksia oli nuorta kohden 3,3 (Tampereella 2,1). Vuonna 2004 oikeuden käsittelyyn asti päätyneitä nuorten rikosasioita oli Tampereella 198 ja Turussa 112. Kun nuorisokokeilun aikoihin käsittelyajoissa ei ollut juurikaan eroa Turun suuremmasta epäiltyjen määrästä huolimatta, vuonna 2004 kokonaiskäsittelyaika oli Turussa kolmisen kuukautta pitempi kuin Tampereella. Mahdollinen selitys Turun pitkille käsittelyajoille voi löytyä rikosasioiden sisällöstä, mutta sitä ei käytettävissä olevalla aineistolla pystytty selvittämään. Marttusen mukaan 15–17-vuotiaiden tekemien erilaisten rikosten käsittelyajat vaihtelivat jonkin verran käsittelyketjun eri vaiheissa, esim. tuomioistuimessa huumausainerikosten käsittely oli yli puolet nopeampaa kuin liikennetikosten.

Nuorisokokeilusta ja Statfin-tietojärjestelmästä laskettuja kokonaiskäsittelyaikoja ei

Toimintakulttuurilla on merkittävä osuus siinä, miten nopeasti rikosasiat käsitellään ketjun eri vaiheissa.

→ voi suoraan verrata toisiinsa. Statfin-tietojärjestelmässä rikoksen käsittelyaika laskeaan rikoksen tekohetkestä ja kokonaiskäsittelyaika on laskettu summaamalla poliisin, syyttäjän ja käräjäoikeuden käsittelyajat yhteen. Marttusen tutkimuksessa ajat laskettiin näiden yksiköiden ilmoittaman keston mukaan, jolloin käsittelyaikaan on laskettu vain todellinen työaika, ei asiakirjojen odotusaikaa käsittelyjen välillä.

KOKEILUN LAAJENTAMINEN TUOTTANUT HYVIÄ TULOKSIA

Myös kokeiluun myöhemmin mukaan tulleiden kuntien (Rovaniemen, Oulun, Kokkolan, Jyväskylän, Lahden ja Tuusulan) nuorten käsittelyajat olivat yhdestä neljään kuukautta aikuisten käsittelyaikoja lyhyempiä. Näillä paikkakunnilla nuorten rikosasioiden käsittelyajat vaihtelivat viiden ja kahdeksan kuukauden välillä. Lyhin käsittelyaika oli Tuusulassa (4,9 kk) ja pisin Oulussa (7,5 kk). Oulu poikkesi muista paikkakunnista siinä, että kun 15–17-vuotiaiden tekemien rikosasioiden osuus kaikista prosessin läpikäyneistä rikoksista oli yleensä 4–6 prosenttia, Oulussa niitä oli 7,3 prosenttia. Oulun tulosta voidaan pitää hyvänä.

Kokkolassa nuorten rikosasioiden käsittely oli erityisen nopeaa aikuisiin verrattuna: kokonaiskäsittelyaika oli vajaat neljä kuukautta lyhyempi kuin muiden. Käsittely oli

nuorten kohdalla nopeampaa kaikissa ketjun vaiheissa.

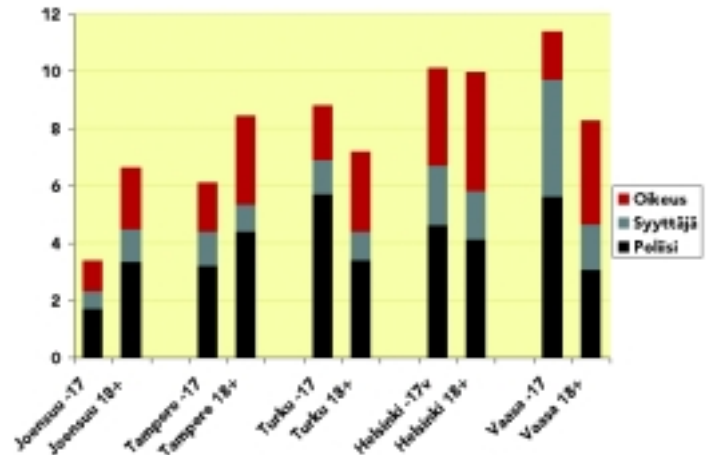
TOIMINTAKULTTUURI VAIKUTTAA KÄSITTELYN KESTOON

Tulokset perustuvat rikosasioiden käsittelyketjun tilastolliseen tarkasteluun. Pelkästään sen perusteella on vaikea sanoa, mistä paikkakuntien väliset erot johtuvat. Selvitystä tehtäessä ei ole pystytty ottamaan huomioon sitä, miten nuorten tekemät rikokset vaihtelevat rikostyyppitain alueittain ja miten tämä vaikuttaa asioiden käsittelyyn. Oletettavaa kuitenkin on, että paikkakuntien erot eivät selity pelkästään nuorten rikosasioiden määrillä, rikosasioiden laadulla tai käytettävissä olevilla syyttäjaresursseilla.

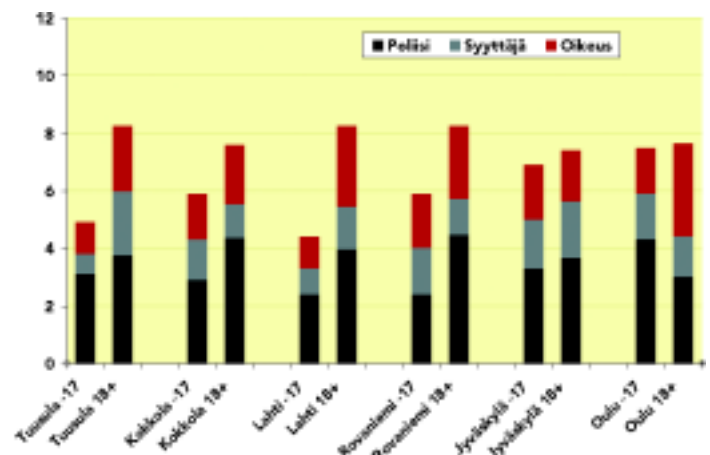
Toimintakulttuurilla on merkittävä osuus siinä, miten nopeasti rikosasiat käsitellään ketjun eri vaiheissa. Pienemmillä paikkakunnilla on perinteisesti poliisin ja syyttäjän yhteistyö tiiviimpää, koska toimitaan saman kihlakunnanviraston alaisuudessa ja usein jopa fyysisesti samassa rakennuksessa. Niillä paikkakunnilla, joissa on erillisvirastot, on perinteisesti ollut vähemmän yhteistyötä eri viranomaisten välillä. Toimintakulttuuria ollaan pyritty muuttamaan parantamalla esitutkintayhteistyötä, mikä on otettu sekä poliisin että syyttäjien tulostavoitteeksi.

Käsittelyn kestoon voi vaikuttaa myös käräjäoikeuden ja syyttäjän työtilanne. Sopivan istuntopäivän löytäminen

Kuvio 1. Nuorten rikosasioiden käsittelyajat vuonna 2004 nuorisokokeilussa mukana olleilla paikkakunnilla.

Kuvio 2. Nuorten rikosasioiden käsittelyajat vuonna 2004 nuorisokokeiluun myöhemmin mukaan tulleilla paikkakunnilla.

voi joissakin tapauksissa olla hankalaa ja aiheuttaa viivästyksiä.

Erilaiset käytännöt rikosasioiden käsittelyssä vaikuttavat myös ketjun nopeuteen. Paikkakunnittain on eroja siinä, missä vaiheessa lastensuojeluviranomaiset tulevat mukaan nuorten rikosasioiden käsittelyyn. Sosiaaliviranomaisten mukaan tulon ajankohta voi vaikuttaa käsittelyai-

kaan esimerkiksi silloin, kun henkilötutkinta tilataan vasta syyteharkintavaiheen lopussa ja sen valmistumista joudutaan odottamaan. ■

Kirjoittajat työskentelevät oikeusministeriön kriminaalipoliittisella osastolla.

Suomen asema kansainvälisessä ihmiskaupassa

Äskettäinen georgialaisnaisten käännytystapaus osoitti, kuinka ongelmallista ja osin myös epäkiitollista ihmiskaupan valvonta ja ehkäisy käytännössä on. Se osoitti myös sen, kuinka perusteellisesti ihmiskauppa, ihmissalakuljetus ja kansainvälinen prostituutio sekoitetaan toisiinsa. Uusista paljastuksista huolimatta Suomi ei edelleenkään liene merkittävä ihmiskaupan kauttakulku- tai kohdema. Kuitenkin olisi selvitettävä, kuinka laajaa Suomeen suuntautuva ihmiskauppa todellisuudessa on.

Viime vuonna voimaan tulleissa rikoslain 25. luvun 3 ja 3a §:issä ihmiskaupaksi määritellään teko, jossa joku 1) hyväksikäyttötarkoituksessa (hyödynnettäväksi esimerkiksi pakko-työssä, prostituutiossa tai elinkaupassa) ja 2) uhrin vapaata tahdonmuodostusta loukaten (esimerkiksi käyttäen väkivaltaa, painostusta tai erehdyttämällä) 3) ottaa toisen henkilön valtaansa tai värvää, kuljettaa, luovuttaa, vastaanottaa tai majoittaa hänet. Rikoksen tunnusmerkistön täytyminen vaatii kaikkien kolmen perusehdon toteutumisen. Ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö ei sen sijaan edellytä uhrin kuljettamista maasta toiseen, vaan myös suomalaisen uhrin pakottaminen työhön tai prostituutioon Suomessa on ihmiskaupaa.

Tunnusmerkistö peilaa pitkälti kansainvälisiä (ns. Palermon protokolla) ja Euroopan unionin säädöksiä. Se ei kuitenkaan suinkaan ole ainoa kansainvälisessä ja kansallisessa keskustelussa ja tutkimuksessa käytetty ihmiskaupan määritelmä. Esimerkiksi ei ole lainkaan harvinaista, että koko (kansainvälistä) prostituutioita tai laitonta siirtolaisuutta sellaisenaan käsitellään ihmiskauppana. Tiedotusvälineissä ja tutkimuksissa ihmiskaupasta esitettäviä väitteitä, tuloksia ja lukuja tulkittaessa olisikin aina syytä selvittää ensimmäiseksi, mitä niiden esittäjä on tarkoittanut ihmiskaupalla.

Tässä kirjoituksessa on pitäydytty rikoslain määritelmään. Naiskaupaksi on puolestaan kutsuttu ihmiskaupaa, joka tapahtuu seksuaali-

sen hyväksikäytön tarkoituksessa, uhrien sukupuolesta ja iästä riippumatta.

KANSAINVÄLISTÄ TILANTEESTA EI TARKKOJA TIETOJA

Ihmiskauppa on viime vuosina saanut runsaasti huomiota kansainvälisesti. On pidetty lukuisia konferensseja ja hyväksytyt uusia toimenpideohjelmia. Tästä huolimatta sen enempää ihmiskauppa kuin naiskauppakaan eivät toistaiseksi ole rikollisuuden torjunnan tai tutkimuksen resurssien jaossa kovinkaan korkealla – ei Suomessa, ei Euroopan unionissa eikä missään muuallakaan. Ihmiskauppa on myös monessa suhteessa varsin vaikeasti tutkittava rikollisuuden muoto. Niinpä tarkkoja tietoja rikollisuuden laajuudesta, uhreista, organisaat-

toista, hyväksikäyttäjistä, järjestäytymismuodoista ja alueellisesta jakautumisesta ei ole saatavissa yhdestäkään maasta, saati maailmanlaajuisesti. Käsitteekamelskan lisäksi kansainvälistä keskustelua ja tutkimusta vaikeuttaa se, että keskustelun substanssi pohjautuu pitkälti muutamaa harvaan tietolähteeseen ja tutkimukseen, joiden tulokset ja metodit eivät läheskään aina täytä edes alkeellisimpia tieteellisiä kriteerejä.

Tilanne on kuitenkin hitaasti paranemassa. Erityisesti Euroopassa on viime vuosina tehty urauurtavaa tutkimustyötä niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Erityisesti Kansainvälinen siirtolaisjärjestö (IOM) on ollut toimeilias. Parhaiten ja laadullisesti korkeatasoisinta tietoa on saatavissa tällä hetkellä muuta-

→ masta Länsi-Euroopan maasta (Belgia, Italia), itäisestä Euroopasta sekä eräistä Itä- ja Kaakkois-Aasian maista.

Ihmiskaupan volyymin osalta kattavin yksittäinen lähde on Yhdysvaltain ulkoministeriön vuotuinen ihmiskauppakatsaus. Sen sisältämät (samoin kuin kaikki maailmalta tällä hetkellä saatavissa olevat) tiedot ihmiskaupan volyymista ovat puhtaan hypoteettisia, mutta katsauksen vahvuutena on säännöllinen ilmestyminen, maailmanlaajuinen kattavuus ja edes josain määrin standardoitu kokoamismetodi, jotka mahdollistavat jonkinlaisen ajallisen ja alueellisen vertailtavuuden. Viimeisimmässä katsauksessa (syksyiltä 2004) ihmiskaupan uhrien vuotuisiksi kokonaismääräksi maailmassa on arvioitu 1,5–3,7 miljoonaa, josta kansainväliset rajat ylittävän rikollisuuden uhreja on arviolta 600 000–800 000. Maailmanlaajuisen laittoman kansainvälisen siirtolaisuuden volyymiksi arvioidaan nykyisin vähintään 30 miljoonaa ihmistä vuosittain. Kansainvälinen ihmiskauppa muodostaisi siten noin kaksi prosenttia kaikesta laittomasta siirtolaisuudesta. Luultavammin arviot pikemminkin aliarvioivat kuin liioittelevat todellisia volyymeja.

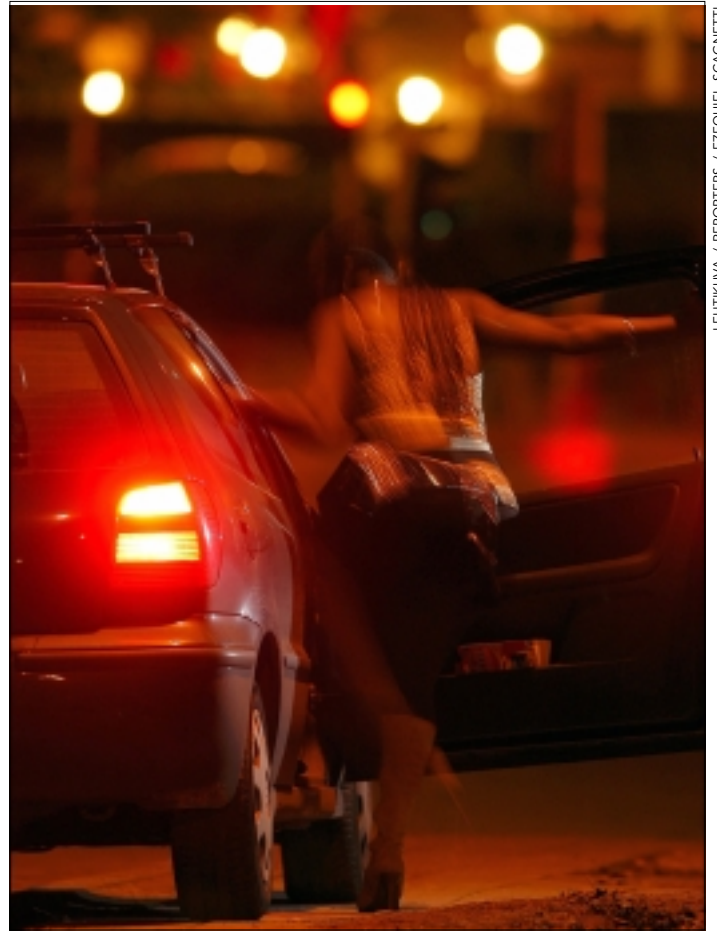
Valtaosa (arvioista riippuen 60–80 %) maailmanlaajuisesta ihmiskaupasta on maiden sisäistä ja kansainvälisestäkin rikollisuudesta pääosa on alueellista, naapurimaiden välisiä. Mannertenvälinen ihmiskauppa muodostaa globaalista volyymista vain pienen murto-osan. Läntiset teollisuusmaat ja Japani ovat sinänsä merkittävä ihmiskaupan kohdealue, ja kansainvälistä sääntelyä on viime vuosina kehitetty pitkälti niiden

toimesta ja ehdoilla. Maailmanlaajuisen ihmiskaupan uhreista kuitenkin vain 15–20 prosenttia päätyy länsimaissa hyväksikäytettäväksi. Rikollisuuden päävirrat ovat kehitysmaiden ja entisen Neuvostoliiton alueen sisäisiä ja välisiä.

Vaikka arviot rikollisuuden kansainvälisestä volyymista ovatkin lähinnä oletuksia, suhteellisen varmoja voidaan olla siitä, että maailmanlaajuinen ihmiskauppa on viime vuosina lisääntynyt, ilmeisesti varsin nopeastikin. Määrälliset ja alueelliset vaihtelut ovat perinteisesti noudatelleet kansainvälisten ja kansallisten siirtolaisvirtojen vaihteluja. Näin on myös tällä hetkellä. Kansainvälisen talouden muutokset ja jyrkentyneet alueelliset elintasoerot ovat kasvattaneet kansainvälisiä siirtolaisvirtoja, niin laillisia kuin laittomiakin. Samalla myös järjestäytyneet ihmiskauppa on lisääntynyt nopeasti. Rikollisverkostot pystyvät tällä hetkellä hyödyntämään tehokkaasti ja yhtäaikaaisesti sekä globalisaation häviöjälpuolen yhteiskuntien kasvavaa taloudellista ja sosiaalista kaaosta että teollisuusmaissa meneillään olevaa perinteisten kansallisvaltiotakenteiden vähittäistä murentumista. Talouselämän työvoimatarpeita ja kaupallista seksiteollisuutta palvelevan ihmiskaupan markkinat ovatkin kasvaneet rajusti kymmenen vuoden aikana koko maailmassa, myös Euroopassa.

SUOMEN ASEMA EI VAIKUTA KESKEISELTÄ

Kolme vuotta sitten ilmestyneessä Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen katsauksessa todettiin, että tietämys Suomeen kohdistuvasta ihmiskaupasta samoin kuin ulko-

Yleiskuva Suomeen suuntautuvasta ja Suomea kauttakulkumaana käyttävästä ihmiskaupasta on edelleen epäselvä. Kuva on Belgiasta.

maalaisten maassamme harjoittamasta prostituutiosta ja sen organisoinnista oli vähäistä ja aukollista.

Osasyynä olivat tuolloisen lainsäädännön puutteet. Nuo puutteet on korjattu viime vuonna voimaan tullessa rikoslain ihmiskauppa- ja paritusrikoksia koskeneessa uudistuksessa. Suomen lainsäädäntö vastaakin tällä hetkellä sekä kansainvälisiä sitoumuksia että ihmiskaupan ja järjestäytyneen paritusrikollisuuden torjunnan asettamia käytännön vaatimuksia.

Myös tietämys maassamme harjoitettavasta paritusrikollisuudesta on jonkin verran lisääntynyt muutaman suurehkon paritusjutun ilmitulon ja tutkinnan myötä. Yleiskuva Suomeen suunta-

utuvasta ja Suomea kauttakulkumaana käyttävästä ihmiskaupasta on kuitenkin edelleen lähes yhtä hämärä kuin kolme vuotta takaperinkin. Pääsyy tähän on vähäinen perustutkimus, johon osaltaan on vaikuttanut se, että niin ihmiskaupan torjunnan kuin ihmiskaupan ja prostituution tieteellisen tutkimuksenkin rahalliset ja henkilöresurssit ovat erittäin vaatimattomat.

Huolimatta vuoden alkupuolella paljastuneesta Georgiasta Suomen kautta Keski- ja Etelä-Eurooppaan suuntautuneesta merkittävästä ihmisalakuljetusreitistä Suomen asema eurooppalaisessa ihmiskaupassa ei vaikuttaisi olevan edelleenkaan kovin keskeinen.

Ehkä olisi jo aika selvittää, mikä Suomen ihmiskauppatilanne todellisuudessa on – niin prostituution, työmarkkinoiden kuin kauttakulkuliikenteenkin osalta.

SUOMI KOHTAA IHMISKAUPAN KAHDELLA TAVALLA

Ihmiskauppa koskettaa Suomea lähinnä kahdessa muodossa. Suomi toimii Venäjältä ja Venäjän kautta sekä ilmateitse Itä-Aasiasta muualle Eurooppaan suuntautuvan ihmiskaupan kauttakulkumaana. Toisaalta Suomeen suuntautuu prostituutiota palvelevaa ihmiskauppaa Luoteis-Venäjältä ja Baltian maista.

Suomeen suuntautuva ihmiskauppa on edelleenkin nimenomaan naiskauppaa; suomalaiset työmarkkinat vaikuttaisivat toistaiseksi olevan suhteellisen vapaat orjatyövoiman käytöstä. Kehitys työmarkkinoilla on kuitenkin viime vuosina kulkenut huonompaan suuntaan, eikä ole enää itsestäänselvyys, että nykyinen suhteellisen hyvä tilanne säilyy tulevaisuudessa ilman aktiivisia toimenpiteitä ja valvonnan tehostamista.

Poliisi- ja rajaviranomaisien tietojen mukaan sekä Suomen sisäinen että Suomea kauttakulkumaana käytävä ihmiskauppa on edelleenkin määrällisesti vähäistä. Toisenlaisiakin näkökantoja kuitenkin on, esimerkiksi oikeustieteen dosentti **Sami Mahkonen** Helsingin yliopistosta on arvioinut suomalaisessa prostituutiossa toimivan tällä hetkellä jopa 1 000–2 000 ihmiskaupan uhria. (Syyskuussa 2004 Hufvudstadsbladetissa julkaistussa artikkelissa ei tosin käy ilmi, mihin hän arviionsa perustaa.)

Ongelman hahmottamista

vaikeuttaa se, että asiantuntijoiden arviot jo yksin Suomeen suuntautuvan itäprostituutioon laajuudesta ja rakenteesta ovat huomattavan erilaisia.

Keskusrikospoliisin mukaan Suomessa harjoitaisi prostituutiota tällä hetkellä vuosittain 10 000–15 000 ulkomaalaista, jotka ovat kotoinen pääasiassa Venäjältä ja Baltian maista. Tähän volyyymiin nähden Mahkosen esittämä arvio on jopa suhteellisen maltillinen (noin 10 %). Vielä muutama vuosi sitten keskusrikospoliisin arvio oli kuitenkin huomattavasti alhaisempi, 4 000–5 000 ulkomaalaista prostituotua vuodessa.

Keskusrikospoliisin arvio volyymin huomattavasta kasvusta viime vuosina ei toisaalta saa tukea muista luotettavista lähteistä. Pro-tukipisteen arvion mukaan Helsingin seudulla toimi syksyllä 2004 noin 1 000–1 500 ulkomaalaista prostituotua. Järjestön kontaktien määrä on viime vuosina pysynyt vakaana, uusia kontakteja oli 2004 vajaat 400. Lapin yliopistossa äskettäin tehdyn tutkimuksen mukaan puolestaan Pohjois-Suomeen suuntautuva ulkomaalainen prostituutio olisi viime vuosina pikemminkin vähentynyt kuin kasvanut. Tutkimuksen mukaan Murmanskin alueelta Lapissa toimivien prostituotujen määrä olisi tällä hetkellä 20–60 (kolme vuotta sitten luvuksi arvioitiin vielä 300).

Keskusrikospoliisin arvion

mukaan myös prostituution järjestäytymisaste on tiivistynyt viime vuosina, samalla paritusrikollisuus olisi siirtynyt aiempaa suuremmassa määrin järjestäytyneen rikollisuuden toimijoiden käsiin. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan Suomeen suuntautuva itäprostituutio onkin nykyään jo käytännössä kokonaisuudessaan Venäjän ja Viron järjestäytyneen rikollisuuden hallinnassa. Tilastot pääosin tukevat näkemystä: vuosina 1999–2003 poliisin tietoon tuli yhteensä 215 paritusrikosta, joissa epäiltyjä oli kaikkiaan 314. Ulkomaalaisten osuus epäillyistä oli vuonna 1999 vain 17 prosenttia, vuonna 2003 jo 55 prosenttia.

Jos poliisin arviot pitävät paikkansa, prostituotuihin kohdistuvat uhkat ja väärinkäytökset ovat varmasti lisääntyneet. Prostituotujen parissa toimivista sosiaalityöntekijöistä ainakaan kaikki eivät kuitenkaan jaa poliisin arviota, vaan pitävät itsenäisten toimijoiden osuutta prostituutiossa suurempana ja muutoksia vähäisempinä. Poliisin arvioihin arvellaan vaikuttavan sen, että poliisin valvonta- ja tiedustelutoiminta suuntautuu (kuten oikein onkin) nimenomaan paritusrikollisuuteen ja erityisesti sen törkeimpiin muotoihin. Tämän johdosta poliisitiedoista syntyvä kuva prostituutiotilanteesta saattaa olla todellisuutta huonompi.

Suomalaiseen prostituutioon liittyviä ihmiskaupaksi

epäiltyjä rikoksia ei poliisin tutkintaan ole viime vuosina tullut kuin muutamia. Todellisuus lienee synkempi, mutta kuinka synkkä, siitä ei tietoa ole.

Tiedot Suomea kauttakulkumaana käytävän ihmiskaupan laajuudesta perustuvat pitkälti rajaviranomaisien arvioihin ja selvitettyihin rikoksiin. Volyyymi ei ole merkityksellinen, mutta uhrien vuotuinen määrä lienee kuitenkin lasketavissa kymmenissä ja sadoissa pikemminkin kuin tuhansissa.

Ihmiskaupasta ja naiskaupasta Suomessa tällä hetkellä käytävä keskustelu koostuu huomattavalta osin, ei ehkä perusteettomista, mutta yleensä valitettavan perustelemattomista väitteistä ja oletuksista. Vieläkin ongelmallisempaa on, että myös viranomaisten poliittiset linjaukset ja toimintaohjelmat joudutaan paremman puutteessa perustamaan samoihin oletuksiin. Ehkä olisi jo aika selvittää, mikä Suomen ihmiskauppatilanne todellisuudessa on – niin prostituution, työmarkkinoiden kuin kauttakulkuliikenteenkin osalta. Samalla Suomi voisi toimia esimerkkinä niin muille Euroopan unionin jäsenmaille kuin koko kansainväliselle yhteisölle, ja yleismaailmallisen ihmiskaupan ehkäisyn tarpeisiin saataisiin kipeästi kaivattua ja arvokasta tutkimustietoa. ■

Kirjoittaja on tutkija Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa.

Yksityisvalvojat

Ammattitaitoinen ja koulutettu yhdyskuntaseuraamustyön voimavara

Vuonna 2000 uudistetun perusoikeussääntelyn myötä on kiinnitetty yhä enemmän huomiota toiminnan lakisidonnaisuuteen ja hallinnon lainalaisuuteen. Peruslähdekohta on ollut se, että merkittävää julkista valtaa käyttävän henkilön on oltava virkasuhteessa. Yhdyskuntaseuraamusten toteuttamisessa siviileillä on ollut perinnäisesti merkittävä rooli. Yksityisten ehdonalais- ja ehdollisvalvojen lisäksi yhdyskuntapalvelun palvelupaikat vastaavat seuraamusten toimeenpanosta. Suhteessa uuden perustuslain vaatimuksiin lainsäädäntö on ollut monilta osin vanhentunutta. Esimerkiksi valvontaa koskeva lainsäädäntö on pääosin kirjoitettu 1930- ja 1940-luvuilla.

Kriminaalihuoltolaitoksessa tehtiin syksyllä 2004 selvitys yhdyskuntaseuraamuksissa yksityisvalvojina toimivien henkilöiden taustasta. Selvitys tehtiin silmällä pitäen yksityishenkilöiden käyttöön kohdistuvia uusia vaateita ja käyttöä koskevien linjausten laati-
mista.

Valvojia koskevat tiedot saatiin Kriminaalihuoltolaitoksen asiakastietokanta Tyynestä. Tietoja kerättiin valvojan sukupuolesta, iästä, val-

vontamuodosta, koulutuksesta, ammattiasemasta ja ammattialasta. Lisäksi tietoja saatiin yksityisvalvojen alueellisesta rakenteesta ja mm. valvontapalkkion maksamiskäytännöistä. Tietoja saatiin 1321 valvojasta. Aineiston kato eri muuttujien osalta vaihteli 10–30 %:n välillä.

Vuonna 2004 alkaneesta 1886 valvonnasta viidesosa annettiin yksityisvalvojen tehtäväksi. Nuorten yksityisvalvonta on selvästi yleisempää kuin ehdonalaisvalvonnan antaminen yksityisvalvojalle. Kaikista alkaneista nuorten valvonnoista yksityisvalvojat vastasivat 27 %:sta. Ehdonalaisvalvonnoista 12 % annettiin Kriminaalihuoltolaitoksen viranhaltijan sijasta yksityisen tehtäväksi. Selvitysaineistossa lähes puolet yksityisvalvojista otti pelkästään nuorten ehdollisvalvontoja ja joka kymmenes pelkästään ehdonalaisvalvontoja; loput ottivat kumpiakin.

KESKI-ikäinen, naisvaltainen ja koulutettu joukko

Yksityisvalvojista yli 60 % on naisia, mikä selittyy pitkälti sillä, että yli puolet valvojista työskentelee naisvaltaisella sosiaali- ja terveysalalla. Jon-

kinlaista seuraamuskohtaista sukupuolijärjestystä valvontatyössä toteutetaan. Ehdonalaisvalvojista suurin osa on miehiä, kun taas nuorten ja kumpiakin valvontoja ottavista enemmistö on naisia.

Kriminaalihuoltolaitoksen käyttämien yksityisvalvojen keski-ikä on hieman vajaat 44 vuotta. Nuorin yksityisvalvoja on 22- ja vanhin 74-vuotias. Mitä vanhempi valvoja, sitä todennäköisemmin kyseessä on mies. Tendenssiä murtaa hieman vain sosiaali- ja terveysalan vahva naisedustus 40–49-vuotiaissa (Kuvio 1). Selvä pääsääntö on myös se, että nuoremmat valvojat valvovat nuoria ja vanhemmat valvojat hieman vanhempia valvottavia.

Yksityisvalvojen enemmistö (lähes 60 %) työskentelee siis sosiaali- ja terveysalalla. Seuraavina ammattialoina tulevat nuoriso- ja vapaa-aika, kirkko ja kolmas sektori, elinkeinoelämä, yleinen järjestys ja koulutus ja opetusala.

Noin 90 %:lla yksityisvalvojista on vähintäänkin opistotasoinen tai ammattikorkeakoulutasoinen tutkinto, jos valvojan koulutuksen katsotaan vastaavan ammattitehtävään vaadittavaa lakisääteistä

minimikoulutustasoa. Kaikista yksityisvalvojista toimi 45 % työtehtävissä, johon vaaditaan yliopistotutkinto.

YKSITYISVALVOJISSA EROTETTAVISSA ERILAISIA RYHMIÄ

Muuttujia yhdistelemällä yksityisvalvojista saatiin profiloitua segmenttejä. Selvästi laajin yksityisvalvojasegmentti ovat sosiaali- ja terveysalalla vaativissa asiantuntijatehtävissä työskentelevät 40–60-vuotiaat naiset, joilla on yliopistotutkinto. Sosiaalialalla työskenteleviä naisia oli aineistossa kaikkiaan 454 (miehiä 125). He ottavat vastatakseen sekä ehdollis- että ehdonalaisvalvontoja eikä heille yleensä makseta työstään valvontapalkkiota. Tyypillinen ammattinimike on sosiaalityöntekijä. Edellistä lähellä oleva, mutta lukumääräisesti selvästi pienempi ryhmä, ovat kirkon ja kolmannen sektorin tehtävissä työskentelevät naiset, joilla on opistotai ammattikorkeakoulututkinto. Tyypillinen ammattinimike on diakoni.

Toinen yksityisvalvojasegmentti suuntautuu nuorten ehdollisvalvontoihin. Ydinryhmä ovat nuoriso- ja vapaa-aikasektorilla (80 valvojaa)

Nuorisorangaistuksen mallin mukainen kelpoisuusvaatimusten merkitseminen lainsäädäntöön tulee todennäköisesti vain vahvistamaan käytäntöä, jossa valvojiksi rekrytoidaan ammattilaisia, ja vähentämään maallikoiden valikoitumista valvontatyöhön.

asiantuntijatehtävissä työskentelevät 25–34-vuotiaat henkilöt, joilla on opisto- tai ammattikorkeakouluasteen tutkinto. Tyypillinen ammattinimike on nuorisotyöntekijä/-ohjaaja tai sosionomi/perhetyöntekijä. On hieman keskimääräistä todennäköisempää, että kyseessä on mies ja että hänelle ei makseta erillistä valvontapalkkiota.

Kolmannen yksityisvalvo-jasegmentin muodostavat elinkeinoelämän tai yleisen järjestyksen sektoreilla työskentelevät henkilöt. Heitä oli aineistossa yhteensä 98. Segmentin sukupuolirakenne on selkeän miesvaltainen (noin ¾ miehiä) ja ikärakenne vanhin; kyseessä ovat yli 50-vuotiaat miehet. Yleisen järjestyksen sektorilla työskentelevien miesten ammattitehtävät liittyvät julkisen sektorin asian-

tuntijatehtäviin ja heillä on yleensä perusasteen koulutus. Tyypillinen ammattinimike on poliisi. Elinkeinoelämässä työskentelevät valvojat toimivat kaikkia muita ammattialoja selvästi useammin esimies-tehtävissä. Yhteistä näille valvojille on se, että he ovat suuntautuneet yksinomaan ehdonalaivalvontoihin ja että heistä yli 90 %:lle maksetaan valvontapalkkio.

Neljäntenä ja pienimpänä, mutta joka tapauksessa aineistossa erottuvana segmenttinä voidaan mainita hallinnollisessa perustyössä työskentelevät naiset (noin 20), joiden keski-ikä on suurin piirtein edellistä segmenttiä vastaava. Heillä oli yleensä perusasteen tutkinto (esim. merkonomi) ja heille maksettiin lähes poikkeuksetta valvontapalkkio. Ensimmäisen segmentin

tavoin he ottivat vastatakseen sekä ehdollis- että ehdonalaivalvontoja. He tekivät työarskansa tavallisesti sosiaalitoimistossa ja heidän tehtävämikkeensä oli toimisto- tai toimeentulosihteri.

MITEN YKSITYISVALVOJIIEN KANSSA ETEENPÄIN?

Kokonaisuutena voidaan todeta, että yksityisvalvojat ovat naisvaltainen, keski-ikäinen ja hyvin koulutettu ryhmä, joka hoitaa valvontatyötä paljolti oman työnsä ohessa korvauksetta. Sillä on vahva professionaalinen pääoma, mikä on merkittävä resurssi yhdyskuntaseuraamustyössä.

Yhdyskuntaseuraamustyön piirissä yksityisvalvojille järjestettävän koulutuksen asemasta käydään toistuvaa keskustelua. Valtakunnallisesti koordinoitua koulutusta ei ole, mutta Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistot järjestävät paikallista koulutusta. Tämä selvitys osoittaa, että sellaisten perusasioiden opettamiseen, jotka omaksutaan yleensä sosiaali-, kasvatus- ja nuorisualan peruskoulutuksessa, ei valvojen korkean koulutustason vuoksi ole tarpeen panostaa.

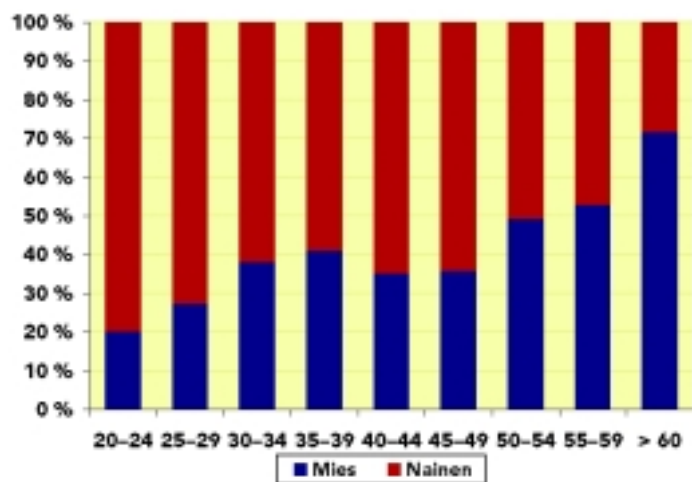
Merkittävässä muutoksessa viime vuosina olleen yhdyskuntaseuraamustyön problematiikan läpikäyminen sen sijaan saattaisi olla paikallaan. Tämäkin mahdollinen koulutusvaje voisi olla korjattavissa sillä, että yhdyskunta-

seuraamustyön opetusta lisättäisiin yliopistossa. Tällä hetkellä sosiaalityön oppiaineeseen, joka valvojen ammattirakenteen perusteella tarkastellen näyttäisi olevan valvontatyön ytimessä, ei juuri suomalaisissa yliopistoissa sisälly yhdyskuntaseuraamustyön opetusta.

Eri asia kokonaan on se, tuleeko yksityisvalvojakunnan yksipuolinen ”virkamiesvaltaisuus” ylipäänsä ymmärtää nimenomaan sen vahvuudeksi. Valvontatyötä tavalla tai toisella koskettavien ammattialojen ulkopuolelta – esimerkiksi elinkeinoelämästä – rekrytoituu vain 6,6 % valvojista. ”Maallikkojen” tekemä valvontatyö on siis hyvin vähäistä. Nuorisorangaistuksen mallin mukainen kelpoisuusvaatimusten merkitseminen lainsäädäntöön tulee todennäköisesti vain vahvistamaan käytäntöä, jossa valvojiksi rekrytoidaan ammattilaisia, ja vähentämään maallikoiden valikoitumista valvontatyöhön. Selvää joka tapauksessa on, että 60 vuotta sitten nuorten valvontaoppaassa esitetty lähtökohta, jossa valvojaksi sopi ”entinen opettaja, kotikylän luottamusmies ja valitus- tai urheiluseuran toimihenkilö”, on jäänyt historiaan. ■

Kirjoittaja on yhteiskuntatieteiden tohtori, joka toimii tutkijana Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksella.

Kuvio 1. Yksityisvalvojen sukupuoli viisivuotiskäluokittain.

Voidaanko vankilaan palaaminen ennustaa?

Vaikuttaako aikaisempien vankeuskertojen määrä ja edellisen vankeusrangaistuksen kesto vapautuvan vangin todennäköisyyteen palata vankilaan? Empiiristen tulosten mukaan aikaisempien vankeuskertojen määrän lisääntyminen lisää yksilön vankilaan palaamisen todennäköisyyttä, mutta edellisen vankeuden kestolla ei ole vaikutusta palaamisalttiuteen.

Kirjoituksessa selvitetään, mitkä tekijät vaikuttavat vankilasta vapautuneen riskiin palata uudelleen vankilaan. Vankilaan palaamisella tarkoitetaan tässä sitä, että vapautunut vanki on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen vapautumisensa jälkeen. Vapautuneen vangin vankilaan palaamisen todennäköisyyttä voidaan pitää yhtenä rangaistuksen erityisestävyyden mittarina. Esimerkiksi Smith ym. (2002) toteavat yli sadan empiirisen tutkimuksen perusteella, että vankeusrangaistuksen olemassaoloa ei voida perustella rangaistuksen erityisestävyydellä. Lisäksi liiallinen vankeusrangaistusten käyttö aiheuttaa tarpeettomia kustannuksia yhteiskunnalle. Toisaalta Suomessa Hypén (2004) sai tulokseksi, että ensimmäistä kertaa vankilasta vapautuneista kaksi kolmesta ei pala vankilaan kymmenen vuoden seurantajaksolla. Tu-

lostien mukaan aikaisempien vankeuskertojen määrän lisääntyminen lisäsi vangin uusimisriskiä.

Tutkimuksessa selvitetiin empiirisesti vuosien 1993–1999 välisenä aikana vapautuneiden miesvankien vankilaan palaamisen todennäköisyyttä. Tutkimusaineiston muodosti Rikosseuraamusviraston rekisterin tietojen perusteella muokattu satunnaistiedosto. Käytettävissä oli noin 8000 vankeusjaksolta seuraavat muuttujat: sukupuoli, syntymävuosi, kertalaisuus, rangaistuksen pituus ja vapautumiskuukausi. Vapautuneita yksilöitä seurattiin tutkimuksessa neljä vuotta, ja tilastolliset analyysit tehtiin yhden, kahden, kolmen ja neljän seurantavuoden jälkeen. On huomattava, että aineistossa ei ole tietoa esimerkiksi yksilön aikaisemmasta rikoshistoriasta. Tämän kaltainen tieto olisi erittäin tärkeä arvioitaessa esimerkiksi vankeusrangaistuksen vaikuttavuutta.

TILASTOLLISET TULOKSET

Regressioanalyysien mukaan aikaisemman vankeusrangaistuksen kestolla ei ole vaikutusta vankilaan palaamisen todennäköisyyteen. Vastaavasti aikaisempien vankeuskertojen määrän lisääntyminen lisäsi vankilaan palaamisen riskiä. Kuviossa 1 verrataan uusimisriskiä eri vankeuskertojen mukaan, kun verrokkeina ovat 22–24-vuotiaat miehet, joiden aikaisempi tuomio kesti 0,5–1 vuotta ja vapautumisvuosi oli 1993. Esimerkiksi ensi kertaa vankilasta vapautuneista oli vankilaan palannut noin 20 % ensimmäisen seurantavuoden aikana. Vastaavasti 4–6 kertaa vankilassa olleilla vastaava todennäköisyys oli 50 % ja yli 20 kertaa vankilassa olleilla melkein 90 %. Ensikertalaisista oli palannut vankilaan 55 %, 4–6 kertaa vankilassa aiemmin olleista 83 % ja yli 20 kertaa vankilassa olleista yli 95 %

neljän seurantavuoden aikana. Vankeuskertojen lisääntymisen lisää vankilaan palaamisen todennäköisyyttä.

On syytä korostaa, että vankilakierteeseen joutumisen todennäköisyys on pieni. Hypénin (2004) mukaan vankilakierteeseen joutuu alle 10 sadasta ensi kertaa vankilaan tulevasta. Tulosten perusteella voidaan sanoa, että vankeuden erityisestävä vaikutus vähenee rangaistuskertojen kasvaessa, ja siksi olisi perusteltua yrittää katkaista rikollisen vankeuskierre mahdollisimman aikaisin.

Vangeilla, jotka vapautuivat vankilasta vuosina 1998–1999, oli hieman suurempi riski palata vankilaan kuin vuosina 1993–1997 vapautuneilla vangeilla. Ero oli noin 5 prosenttiyksikköä. Vastaavasti vangin iällä ja vankilaan palaamisriskillä oli selvä negatiivinen riippuvuus. Kuviossa 2 verrataan vankilaan palaamistodennäköisyyttä iän mu-

kaan, kun verrokkeina ovat ensi kertaa vapautuneet vangit, joiden aikaisempi tuomio kesti 0,5–1 vuotta ja vapautumisvuosi oli 1993. Esimerkiksi vuoden seurannan jälkeen 16–18-vuotiaista oli vankilaan palannut 66 %, 28–30-vuotiaista 12 % ja 49–51-vuotiaista 4 %. Vastaavasti neljän seurantavuoden jälkeen 16–18-vuotiaista oli vankilaan palannut melkein 90 %, 28–30-vuotiaista 39 % ja 49–51-vuotiaista 14 %.

UUSIJOIDEN MÄÄRIÄ VOIDAAN ENNUSTAA

Rikosseuraamusviraston keskusvankirekisterin vankeusvankeja koskevasta aineistosta puuttuu lukuisia tärkeitä yksilöjä koskevia tietoja, kuten aikaisempia rikoksia koskevat tiedot sekä tiedot päihderiippuvuudesta, työ- ja toimintakyvystä ja koulutuksesta. Aineiston perusteella voidaan kuitenkin ennustaa, kuinka moni vapautuneista vangeista palaa vankilaan tietyn seuranta-ajan kuluessa.

Tutkimuksessa ennustettiin vuosien 1993–1999 havaintojen avulla, palaako vuonna 2000 vapautunut vanki vankilaan kolmen seurantavuoden aikana. Taulukossa 1 vuonna 2000 vapautuneet vangit on jaettu kymmeneen luokkaan ennustetun uusimisriskin mukaan. Pienimmän riskin omaavista (ryhmä 1) ennustettiin 21,7 vangin 93:sta palaavan vankilaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua. Todellisuudessa vankilaan palasi 19. Vastaavasti korkeimman riskin omaavissa (ryhmä 10) ennustettiin, että 73,8 vankia palaa vankilaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua vapautumisesta. Todellisuudessa vankilaan palasi 72 vankia. Kokonaisuudessaan malli ennusti, että 493,5 vankia

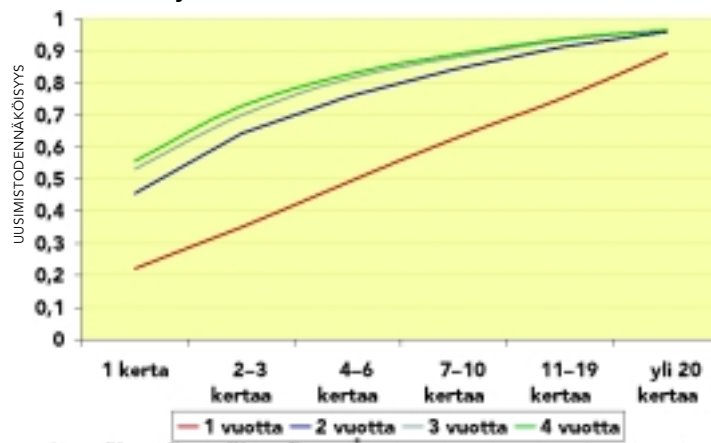
799:stä vuonna 2000 vapautuneesta palasi vankilaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua. Todellisuudessa vankilaan palasi 444 vankia, eli enustevirhe oli noin yhdeksän prosenttia. Aineiston perusteella voidaan erottaa korkean ja matalan uusimisriskin omaavat vangit. Esimerkiksi pienimmän uusimisriskin ryhmästä uusijoita oli 20 prosenttia ja suurimman uusimisriskin ryhmässä melkein 90 prosenttia.

TILASTOAINEISTOJA PARANNETTAVA

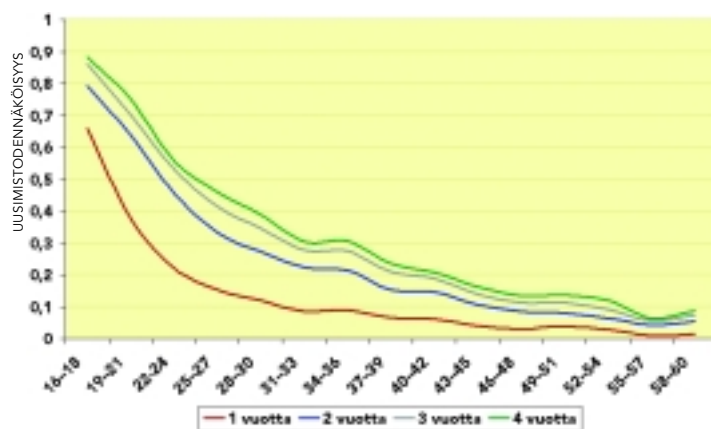
Jos tulevaisuudessa halutaan tutkia entistä paremmin vankeusrangaistuksen vaikuttavuutta rikollisen uran jatkuvuuteen, tilastoaineistoja olisi kehitettävä edelleen. Yksilöistä olisi saatava kerättyä entistä enemmän tietoa. Tällaisen tiedon avulla voitaisiin entistä tarkemmin ennustaa vankilaan palaavien määriä, ja näin suunnitella sitä, kuinka paljon vankeuden hoitoon tulisi sijoittaa resursseja. Lisäksi erilaisen uusimisriskin omaaville vangeille olisi mahdollista ”räätälöidä” erilaisia kuntoutusohjelmia ja valvontaohjelmia ehdonalaisessa vankeudessa oleville, jos erot yksilöiden välillä uusimisriskeissä voitaisiin tunnistaa. Tällä tavoin rikosten torjunnan niukat resurssit voitaisiin jakaa entistä tehokkaammin. Tämän kaltaiselle tutkimukselle on selvä tarve, koska sekä hallitusohjelma ja sisäisen turvallisuuden ohjelma korostavat erikseen juuri uusintarikollisuuden ehkäisyä. ■

Hypén, Kimmo (2004): Vankilasta vuosina 1993–2004 vapautuneet ja vankilaan uudestaan palanneet. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2004.

Kuvio 1. Vankilaan palaamistodennäköisyys aikaisempien vankeuskertojen mukaan.

Kuvio 2. Vankilaan palaamistodennäköisyys iän mukaan.

TAULUKKO 1.

Vankeusrangaistuksen uusineet ja ei uusineet sekä heidän lukumääränsä ennusteet ensimmäisen seurantavuoden jälkeen.

Ryhmä	Uusijat	Ennuste	Ei uusijat	Ennuste	Yhteensä
1	19	21,7	74	71,3	93
2	27	34,6	57	49,4	84
3	44	52,1	54	45,9	98
4	42	47,9	37	31,1	79
5	54	57,8	33	29,2	87
6	69	64	20	25	89
7	56	66,7	32	21,3	88
8	63	73,4	28	17,6	91
9	70	75,3	20	14,7	90
10	72	73,8	10	8,2	82
Yht.	444	493,5	355	305,5	799

Smith, Paula; Goggin, Claire and Gendreau, Paul (2002): The Effects of Prison Sentences and Intermediate Sanctions on Recidivism. Public Works

and Government Services, Canada.

Kirjoittaja on oikeustaloustieteen lehtori Joensuun yliopistossa.

Vankien psykiatrinen hoito Suomessa ja Yhdysvalloissa

Suomessa ja Yhdysvalloissa on erilainen vankeinhoitofilosofia, joka heijastuu myös mielen-terveysongelmaisten vankien valvontaan ja hoitoon. Suomessa vallitsee humaani, kuntouttava ote verrattuna Yhdysvaltain rankaisevampaan malliin. Artikkelissa kuvaillaan hoitokäytäntöjä Vantaan vankilan psykiatrisessa sairaalassa ja Northern State -vankilassa New Jerseyssä.

Haastattelin väitöstutkimustani varten mielen-terveysongelmien vuoksi hoidettuja vankeja sekä laitosten henkilökuntaa kyseisissä laitoksissa. Vantaan vankilan psykiatrisessa sairaalassa on vallalla humaani lähestymistapa. Korkeatasoiseen psykiatriseen hoitoon yhdistetään monenlaisia tukevia terapioita. Tällaiset interventiot ovat myös kustannustehokkaita, sillä suomalaiset vankilat näyttävät hyödyntävän hoitotiimeissä koko henkilökuntaa, myös vanginvarti-joita. Mielen-terveysongelmaisiin vankeihin kiinnitetään yksilöllistä huomiota. Hoidon saatavuus ja laatu voivat vaikuttaa positiivisesti vankien vapautumisen jälkeisiin kokemuksiin, mm. vähentää uusin-

tarikollisuutta ja väkivaltaisuutta.

Havaintojeni mukaan Vantaan psykiatrinen sairaala näyttää olevan monille vangeille rikosoikeudellisen järjestelmän läpi kierrättämisessä ensimmäinen paikka, jossa psykiatriset oireet havaitaan ja sitten diagnosoidaan ja hoidetaan. Monet suomalaiset kaupungit näyttävät epäonnistuneen psykikisesti sairaiden hoitovastuun toteuttamisessa. Vastavia ongelmia on Yhdysvalloissakin. Hyvä psykiatrinen hoito on hyvää turvallisuutta ja hyvä turvallisuus on hyvää hoitoa – niin yhteiskunnassa kuin vankilassakin. Sekä Yhdysvalloissa että Suomessa vankilat saattavat kuitenkin olla ainoita paikkoja, joissa

hoitoa tarvitsevat saavat sitä.

Suomalaisilla vangeilla on jo pitkään ollut oikeus saada sairaanhoitoa, myös mielen-terveyshoitoa. Yhdysvaltalaiset vangit saivat tämän oikeuden vasta 1976. Sekä liittovaltion että osavaltioiden tuomioistuimet ovat vakiinnuttaneet mielen-terveysongelmaisille vangeille tietyt perusoikeudet.

NORTHERN STATE -VANKILASSA KOLMITAISOINEN JÄRJESTELMÄ

Northern State -vankila Essexin piirikunnassa on keskikokoinen laitos, joka on tarkoitettu aikuisille miesvangeille. Vankila on aloittanut toimintansa vuonna 1987. Siellä on tällä hetkellä noin 2700 vankia. Vankilassa työskentelee

noin 150 siviiliä ja 600 varti-ja. Terveystenhoito on yksityistetty. Arviolta 16 prosentilla vangeista on mielen-terveysongelmia.

Mielen-terveysongelmista kärsivät vangit sijoitetaan kolmelle erilaiselle asunto-osastolle. Vakautusyksikkö (Stabilization Unit) on suunniteltu vangeille, jotka kärsivät akuutista mielen-terveyskriisistä. Kun oireet ovat tasaantuneet, heidät siirretään asuinyksikköön (Residential Treatment Unit) psykososiaaliseen kuntoutukseen. Sen jälkeen he voivat päästä siirtymäyksikköön (Transitional Care Unit), jossa on tavoitteena asteittainen paluu normaaliväestön pariin. Oletuksena on, että psyykkiset oireet ovat vakautuneet ja he

voivat aloittaa jonkinlaisen vankiohjelman.

Yhdysvalloissa vanginvarjijoilla ei ole mielenterveysalan koulutusta, eikä heidän oleteta tekevän hoitopäätöksiä. Asiantuntijan luo ohjataan, jos käyttäytymisen tai muun vaikutelman perusteella riski näyttää olevan olemassa. Ammattilaisen tekemä mielenterveysarviointi on yleensä toinen askel hoitoon pääsyssä. Vankilavirkailijan seulontavälineen pitäisi sisältää vähintään kysymykset, jotka paljastavat affektiivisten ja psykoottisten häiriöiden oireet, psykkisen hoidon historian, nykyisen lääkityksen ja itsemurhariskin. Tämän tyyppistä järjestelmää ei Vantaan vankilassa ollut ainakaan keväällä 2003. Kursorinen mielenterveyden ja päihteenkäytön arviointi

olisi kuitenkin hyvä sisällyttää välineistöön. Lisäksi on suositeltavaa, että mielenterveyden ammattilainen on mukana arviointiprosessissa.

VANTAALLA MONIPUOLISTA KUNTOUTUSTA

Vantaan vankila on ollut toiminnassa muutaman vuoden. Se edustaa uudenlaista hallintokulttuuria. Psykiatrisen sairaalan sulautuminen muuhun vankilarakenteeseen on vielä käynnissä. Sulautuminen voidaan ymmärtää uuden ympäristön rajojen vahvistamiseksi maksimaalisen turvallisessa suljetussa vankilassa. On luonnollista, että tässä tilanteessa organisatoriset ja rakenteelliset esteet voivat hankaloittaa mahdollisimman tehokkaiden mielenterveyspalveluiden antamista vangeille.

Vantaan vankilan psykiat-

risen sairaalan hoitofilosofia perustuu tavallisen mielisairaalan psykososiaalisen kuntoutuksen malliin. Kokonaisvaltainen hoito kohdistuu tarpeen mukaan päihteenkäyttöön, mielenterveysongelmiin tai fyysisiin sairauksiin. Hoito voi sisältää akupunktiota, taide- ja musiikki-terapiaa, keskusteluryhmiä tai opiaattiriippuvuushoitoa. Suomessa nykyään vankeinhoitolaitos on ensisijaisesti vastuussa mielenterveysongelmallisille vangeille tuomion jälkeen tarjottavasta hoidosta. Lisäksi näiden palveluiden toteutus on yleensä rikosoikeudellisen järjestelmän valvonnassa, joka on hyvin samankaltainen toimintatapa kuin Northern State -vankilassa New Jerseyssä.

Keskimääräinen hoitoaika Vantaalla on yksi kuukausi,

mikä rajoittaa hoitovaihtoehtoja ja usein vain kaikkein akuuteimpiin tilanteisiin voidaan tarttua. Näin ollen jälkihoidon merkitys korostuu erityisesti. Mielisairaanhoidajat ja muut mielenterveysammattilaiset informoivat jatkuvasti vankiloita potilaiden kotiuttamisista ja/tai siirtopäivistä, lääkityksestä, nykyisestä käyttäytymisestä ja intervallihoidon aikatauluista. Kuitenkin olen huolissani niistä potilaista, jotka ilman vapautumisen jälkeistä arviointia jättävät psykiatrisen sairaalan ja palaavat vankilan erillisille asunto-osastoille, joissa päätetään sijoittamisesta. Eräässä mielessä vankilapohjainen sijoittamispolitiikka voi olla ristiriidassa psykiatrisen sairaalan kotiuttamissuunnitelman kanssa. Tätä näkökulmaa vankila-

Hoidon saatavuus ja laatu voivat vaikuttaa positiivisesti vapautumisen jälkeisiin kokemuksiin, mm. vähentää uusintarikollisuutta ja väkivaltaisuutta. Kuvassa Vantaan vankilaa.

RIIKKA KOSTAINEN

Vankien haastattelun perusteella Vantaan vankilan psykiatrisessa sairaalassa tarjottu hoito on yleisesti ottaen ensiluokkaista.

→ pohjaisessa jälkihoidossa täytyy tutkia tarkemmin.

Vankien haastattelun perusteella Vantaan vankilan psykiatrisessa sairaalassa tarjottu hoito on yleisesti ottaen ensiluokkaista. Hoito koostuu lyhyestä ammattimaisesti räätälöidystä ja organisoidusta psykososiaalisesta kuntoutuksesta, jossa potilaalla on joka askeleella itsemääräämisoikeus. Tämän tyyppinen hoitomalli on tärkeä kroonisille mielenterveyspotilaille, jotka eivät kärsi

vain moninaisista psykiatrisista oireista, vaan myös tarvitsevat apua erilaisissa taidoissa pärjätäkseen normaaliväestön parissa. Sairaala ei määrää psykiatrista lääkitystä pelkästään itseilmoitettujen oireiden perusteella, vaan käyttäytymistä arvioidaan jatkuvasti. Tuloksena ovat yksilöllisesti räätälöidyt hoito- ja kotiuttamissuunnitelmat. Tätä lähestymistapaa noudatetaan myös kuntoutusryhmissä. Potilaita ei osoiteta

niihin pelkästään diagnoosien vaan myös päivittäisten selvitystaitojen ja verbaalisten kykyjen perusteella.

POTILAASTA TAKAISIN VANGIKSI

Kun potilaat jättävät sairaalan, he palaavat normaaliväestön pariin joko alkuperäiseen vankilaansa tai heidät vapautetaan kokonaan vankilasta. Henkilökunnan ja taloudellisten resurssien vähyyden vuoksi entisten potilaiden tilannetta ei sairaalasta pääsemisen jälkeen seurata. Jälkihoidon taso vankiloissa jäi minulle epäselväksi, mutta monien suomalaisten vankilojen henkilökuntaan ei kuulu koko-aikaista psykiatria. Melkein jokaisessa vankilassa työskentelee kuitenkin psykologi, jolla on olennainen rooli vankien mielenterveysongelmien tunnistamisessa ja hoitamisessa. Heillä on havaintojeni mukaan myös merkittävä rooli vankien ohjaamisessa muista vankiloista hoitoon Vantaan psykiatriseen sairaalaan.

Vantaan psykiatrisella sairaalalla on hoitoideologiana, että ketään potilasta ei kotiuteta kadulle, jos se vain on mahdollista, koska se olisi ristiriidassa ihmisoikeuksien kunnioittamisen kanssa. Henkilökohtaisen potilas-hoitajasuhteen onnistuminen näyttää olevan avain siirtymisessä takaisin yhteiskuntaan tai toiseen vankilaan, koska hoitaja ottaa ”jatkuuusagentin” (continuity agent) tai ”rajanylittäjän” (boundary

spanner) roolin. Rajanylittäjät liittävät yhteen kaksi tai useampia järjestelmiä, joiden tavoitteet ovat ristiriidassa. Näin voidaan estää potilaista joutumasta toistuvasti sairautensa uhreiksi. Itsekin todistin silloin tällöin, kuinka mielenterveyshenkilökunta omaksui itselleen nämä roolit. Kunnallisissa mielenterveyspalveluissa Suomessa (sekä New Jerseyssä) ollaan havaintojeni mukaan jossain määrin vastentahtoisia palvelemaan tätä moniongelmaista väestöä kaksoisdiagnooseineen ja rikosrekistereineen, joten asiantuntijuutta sekä suostuttelu- ja puolustustaitoja todella tarvitaan potilaiden optimaalisen jälkihoidon varmistamiseksi. ■

Kirjoittaja tekee väitöskirjaa mielenterveysongelmaisten vankien hoidosta Suomessa ja Yhdysvalloissa New Jerseyssä Rutgersin yliopistolla.

TAULUKKO 1.

TAUSTATIEDOT HAASTATELLUISTA VANGEISTA

Northern State vankila (N=40)

Haastateltujen keski-ikä: 34,5 vuotta
Päihteiden käytön historia: 62,5 %
Koulutuksen pituus: 11,3 vuotta
Aikaisempien pidätysten määrä: 6,5
Aikaisemmat vankeuskerrat: 1,95

Vantaan vankilan psykiatrisen sairaala (N=30)

Haastateltujen keski-ikä: 27,3 vuotta
Päihteiden käytön historia: 97,5 %
Koulutuksen pituus: 7 luokkaa
Aikaisempien pidätysten määrä: —
Aikaisemmat vankeuskerrat: 2
Keskimääräinen hoitoaika ko. sairaalassa: 35,8 päivää

	Northern State	Vantaa
Mielialahäiriö	27,5 %	22,5 %
Persoonallisuushäiriö	12,5 %	10 %
Skitsofrenia	17,5 %	2,5 %
Ahdistushäiriö	2,5 %	12,5 %
Skitsoaffektiivinen häiriö	10 %	20 %
Käyttäytymishäiriö	10 %	32,5 %
Sekundaarinen SA diagn.	17,5 %	97,5 %
Henkinen jälkeenjääneisyys	2,5 %	0 %

Terveystietoa omalla kielellä venäläisille ja virolaisille vangeille

Suomen vankiloissa on toteutettu virolaisille ja venäläisille vangeille suunnattua päihde- ja hiv/aids-ohjelmaa. Lusia päihdeittä -hanke osoitti, että ulkopuolisten asiantuntijoiden panos on usein korvaamaton molemminpuolisen luottamuksen takaamiseksi ja innovaatioiden tuottamiseksi vankilan päihde- ja hiv/aids-ehkäisyyn.

Vuosina 2004 ja 2005 Keravan, Mikkelin, Vantaan ja Helsingin vankiloissa toteutettu ohjelma koostui luennoista ja yksilöllisestä ohjauksesta. Hanketta rahoitti Etelä-Suomen ja Viron Interreg III A ohjelma, ja hankkeen arvioinnin viimeistely tapahtui Viron tiedeakatemian tutkijavaihdossa.

Ohjelman teemat ulottuivat huumeista seksuaaliterveyteen, hiviin/aidsiin ja hepatiitteihin. Kohderyhmän osallistumismotivaatiota lisäsi tiedon tarjoaminen vankien palauttamisesta kotimaahan ja Viron vankilaloista, mikä on vangeille ajankohtainen asia. Lisäksi jaettiin kondomeja ja materiaalia tartuntataudeista sekä tatuoinnin ja suonensisäisen huumeiden käytön terveysriskeistä.

Vangit täyttivät ohjelman alussa kyselylomakkeen. Kielitaitoon liittyviin kysymyksiin ei vastattu yhtä aktiivisesti kuin päihdeiden käyttöä koskeviin. Osallistuminen oli

vapaaehtoista, eikä aineisto edusta kaikkia Suomen vankiloitten virolais- ja venäläisvankeja.

UUSILLA VANGEILLA EI TIETOA RISKEISTÄ

Osallistuneista (n=101) oli enemmistö venäjänkielisiä (63 %), samoin kyselyyn vastanneista (64 %). Enemmistö virolaisista oli 25–34-vuotiaita ja enemmistö venäläisistä yli 34-vuotiaita. Virolaisista useampi kuin venäläisistä oli ollut Suomessa alle kolme kuukautta ennen vankilaan tuloaan (81 vs 46 %). Molemmista ryhmistä oli enemmistö ollut Suomen vankilassa 6–12 kuukautta.

Virolaisten tavallisimmin käyttämät huumeet ennen vankilaan tuloa ja vankilassa olivat ekstaasi, amfetamiini, hasis ja marihuana, ja venäläisten marihuana, ekstaasi, hasis ja amfetamiini. Venäläisistä oli suonensisäisesti huumeita käyttänyt hieman yli kymmenesosa. Nuorten, alle 25-vuotiaiden virolaisten

ja venäläisten päihdeiden käyttö oli huomattavasti yleisempää kuin yli 25-vuotiaiden. Alle 25-vuotiaita osallistui ohjelmaan kuitenkin vähemmän kuin vanhempia, mikä antaa aihetta pohtia mahdollisuuksia suunnata päihdeohjelmia iän ja päihdeiden käytön mukaisesti.

Tietous hiv/aids-riskeistä kasvoi Suomen vankilassa oloajan myötä ja hyvä kielitaito oli yhteydessä korkeaan hiv/aids-riskitietouden tasoon. Erityisesti uusien vankien tietous huumeiden käytön terveysriskeistä ja suojaamattoman seksin, hivin ja hepatiitin vaikutuksista oli kuitenkin usein puutteellista. Niille vangeille, joiden halukkuus osallistua ohjelmiin oli vähäinen, jaettiin tietoa vankilakirjastoihin toimitetun viro-, venäjän- ja englanninkielisen materiaalin avulla.

Huumeiden suonensisäisen käytön hiv-riski koskee erityisesti venäläisiä vankeja. Aikaisempien tutkimusten mukaan hiv-riskikäyttäyty-

mistä ei voi vähentää ilman metadonihoitoa tai steriilejä huumeruiskuja ja neuloja. Ohjelmaan osallistuneista noin puolet ilmoitti, että kondomeja sekä huumeruiskujen ja tatuoinninvälineiden steriloinninvälineitä on vankilassa saatavana ilmaiseksi. Kondomien jakaminen vangeille on yksinkertainen ja tehokas menetelmä vähentää terveyshaittoja.

Alle viidesosa vastaajista oli osallistunut hiv-testiin Suomen vankilassa. Alle 25-vuotiaat vastaajat olivat tehneet hiv-testin useammin kuin vanhemmat vastaajat. Hiv-testin tekeminen ei eronnut etnisen taustan mukaan. Kukaan alle kuusi kuukautta vankilassa ollut ei ollut tehnyt hiv-testiä, mutta yli vuoden vankilassa olleista oli sen tehnyt yli puolet. Testien ja omakielisen terveysneuvonnan puute merkitsee menetettyä mahdollisuutta välittää hiv/aids-tietoutta uusille vangeille. ■

Kirjoittaja on tutkija Åbo akademian psykologian laitoksella.

Syy vai korrelaatio?

Median piirissä halutaan usein löytää rikollisuusilmiöille yksi ja yksinkertainen syyselitys. Usein asiantuntijoidenkin piirissä syytä etsitään sellaisista seikoista, jotka esiintyvät lähellä ja samaan aikaan kuin tuo rikollinen ilmiö. Mutta löytyykö syy aina tällä keinolla?

Helsingin Sanomissa uutisoitiin joitakin vuosia sitten Englannin ja Walesin nuorisomellakat, joihin liittyi vakavaa väkivaltaa ja rikollisuutta. Erityisesti Oxfordin, Cardiffin ja Birminghamin kaupungeissa nuoret olivat järjestäneet öisin hurjia autokilpailuja varastetuilla autoilla. Nuorisojoukot olivat myös pahoinpidelleet vastaantulijoita aseinaan puukot ja pesäpallomailat. Puhkijatut autot oli sytytetty lopuksi tuleen. Uutisen kirjoittaja pyrki monipuolisesti pohtimaan yhtäkkiä esiinnousseen väkivaltaisen ja rikollisen ilmiön syytä. Hän viittasi mm. siihen, että laukaisevana tekijänä oli pitkään jatkunut hellekausi. Cardiffin mellakointia selitettiin työttömyydellä, kurjilla asunto- ja kouluoloilla sekä nuorison sosiaalisella kyllästymisellä. Mukana oli myös brittiläinen peripahe, olut. Toisaalta artikkelin kirjoittaja esitti, että kaikki eivät usko näihin sosiaalisiin selityksiin. Silloisen konservatiivihallituksen edustajien näemyksen mukaan kyse oli vain huliganeista, persoonallisuudeltaan poikkeavista henkilöistä. Joku selitti asiaa kansanluonteella.

Jopa tiedemaailmassa ajatellaan

usein virheellisesti, että kun kaksi ilmiötä ilmenee yhtä aikaa, toinen on silloin toisen syy. Kahden ilmiön samanaikaista esiintyvyyttä tai esiintymättömyyttä kutsutaan korrelaatioksi. Hieman naiivi esimerkki on, että hukkumiskuolemien lisääntyminen ja jäätelönsyönnin kasvu esiintyvät usein yhtä aikaa. Silti kukaan ei väitä, että jäätelönsyönti lisäisi hukkumiskuolemia. Mukaan tulee kolmas tekijä: lämmin ja kaunis kesä.

Mutta monilla muilla ihmisen käyttäytymisen alueilla korrelaatioiden ja kausaalisuhteiden erottaminen onkin paljon vaikeampaa. Erityisen vaikeaa se on ollut juuri kriminologiassa. Voimme ottaa tähän kuvitteellisen esimerkin Oletetaanpa, että selvitettäisiin, minkälaista kirjallisuutta löytyy aktiivisten taparikollisten kodeista. Tutkimustulokseksi saisimme, että erilaisen rikoskirjallisuuden omistaminen korreloisi voimakkaasti rikollisen käyttäytymisen kanssa. Tällöin olisi suuri houkutus päätellä, että kyseisten kirjojen lukeminen aiheuttaa rikollisuutta tai ainakin lisää sitä. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole. Kausaalisuhde voi ollakin päinvastainen: rikollinen elämäntapa aiheuttaa kiinnostuksen rikos-

kirjallisuuteen. Voi olla kysymys myös kolmannelta tekijästä, joka lisää "riskiä" sekä rikoksiin että kirjallisuuden lukemiseen. Kriminologisissa tutkimuksissa on löydetty näyttöä siitä, että hellekausi saattaa lisätä väkivaltarikoksia. Mutta sää on tässä vain kolmas tekijä, joka lisäämällä ihmisten liikkuvuutta ja alkoholinkäyttöä saa aikaan rikollisuuden kasvun.

Asiaa voidaan havainnollistaa myös todellisten tutkimusten avulla. Vuonna 1966 syntyneiden pohjoissuomalaisten yksinhuoltajaperheiden poikien väkivaltarikollisuuden uusimista on tutkittu (Koskinen & Sauvola ym. 2001). Tutkimuksen mukaan riski toistuvaan väkivaltarikokseen oli kahdeksankertainen, jos tekijä oli elänyt yksinhuoltajaperheessä syntymästä murrosikään ja viisinkertainen silloinkin, kun äiti oli avioitunut myöhemmin lapsen syntymän jälkeen. Johdopäätös voisi nyt olla, että yksinhuoltajuus ja isän puute lapsuudessa aiheuttaa väkivaltarikollisuutta. Näin emme voi kuitenkaan sanoa. Löytyykö mahdoli-

Korrelaatioiden ja kausaalisuhteiden erottaminen on ollut erityisen vaikeaa kriminologiassa.

nen kolmas tekijä? Tekijät kirjoittavat:

Tuloksemme viittaavat siihen, että se ei olekaan isän puute per se, joka vaikuttaa lapseen, vaan pikemminkin isän puute voi olla merkki geneettisestä haavoittuvuudesta. On hyvin tunnettu seikka, että ihmiset, jotka kärsivät antisosiaalisesta persoonallisuushäiriöstä, eivät ole niin kykeneviä ylläpitämään pysyvää, yksivaiheista suhdetta. Antisosiaalisten isien osuus on todennäköisesti korkea niissä tutkimuksen alaryhmissä, joissa äiti kuului yksinhuoltajaryhmään ”läpi lapsuuden” tai ”syntymän hetkellä”. Poissaolevat isät ovat voineet siirtää antisosiaaliset ja väkivaltaiset taipumukset lapseen, koska tunnetusti antisosiaalinen persoonallisuus on huomattavan periytyvä.

Kolmas tekijä olisi tällöin isän geenit, joka tuottaa sekä lisääntyvän yksinhuoltajuusriskin että riskin syyllistyä väkivaltarikoksiin. Tämä on tietenkin vain oletamus, jota jotkut aiemmat tutkimukset voivat tukea, mutta se pitäisi erikseen selvittää. Hyvä on myös muistaa, että kysymys on tilastollisesta tutkimuksesta populaatioiden tasolla; yksittäisen tapauksen kohdalla se ei välttämättä todista mitään.

On monia sellaisia muuttujia, jotka korreloivat erittäin voimakkaasti rikollisen käyttäytymisen kanssa mutta joihin emme kiinnitä erityistä huomiota, koska ne usein näyttävät olevan kaiken vaikuttamisen ulkopuolella. Yksi tällainen on sukupuoli. Miehet ovat kaikkialla maailmassa ja kaikissa kulttuureissa selkeästi alttiimpia tekemään rikollisia tekoja kuin naiset. Ja mitä vakavampiin tekoihin mennään, sen suuremmaksi miesten prosentuaalinen osuus kasvaa. Tällä täytyy olla yhteytensä ihmisen evoluutioon, koska ilmiö on niin selkeän univer-

saali. Kysymys ei voi olla siitä, että pojat vain ”sosiaalistettaisiin rikolliskulttuuriin”.

Jukka Savolainen esitteli tässä lehdessä (2/2003) tärkeää uusiseelantilaisesta tutkimuksesta, jossa on selvitetty antisosiaalisen käyttäytymisen sukupuolieroja. Tutkimushankkeen yksi peruslähtökohta oli näkemys, että rikollisuus-käsitteen piirissä onkin kaksi hyvin erilaista epäsosiaalisen käyttäytymisen lajia: jatkuva-kestoinen (life-course persistent) ja pelkästään nuoruuteen rajoittuva (adolescence-limited). Jatkuva-kestoinen tyyppi on miehillä naisiin verrattuna noin kymmenen kertaa yleisempi, kun taas teini-ikään rajoittuva tyyppi vain noin puoli-toistakertainen. Sukupuolierot johtuvatkin siten muista tekijöistä kuin sosialisointien myötä opituista käyttäytymisnormeista. Tärkeimpinä tekijöinä näyttäisivät olevan biologis-psykologiset muuttujat, kuten esimerkiksi hyperaktiivinen temperamentti ja neurokognitiiviset vajaatilat. Altistavat tekijät ovat siis pojilla yksinkertaisesti yleisempiä ja sukupuolten väliset erot todellisia, ei vain sosiaalisesti konstruoituja.

Toinen joskus jopa voimakkaammin rikollisuuden kanssa korreloiva tekijä on ikä. On olemassa rikosaktiivi ikäkausi, joka näkyy rikostilastoissa niin väkivaltarikoksissa kuin omaisuusrikoksissakin. Myös tämä ilmiö näyttäisi olevan universaali. Rikosten yleisyys alkaa voimakkaasti nousta noin 12–13-ikävuosien tienoilla, saavuttaa huippunsa teini-iän lopulla, noin 20-vuotiaana, ja lähtee sen jälkeen jyrkkään laskuun. Tämä koskee varsinkin perhe-elämän ulkopuolella tapahtuvia rikoksia. Tämä merkitsee muun muassa sitä, että väestön ikärakenteella voi olla suurikin merkitys yhteiskunnan kokonaisrikollisuuden kannalta. ”Mummojen ja vaarien” yhteiskunnassa on rikollisuutta vähemmän. Eri ikäluokkien koon muutokset näkyvät rikollisuuden nousevina ja laskevina käy-

rinä. Kun esimerkiksi suuret ikäluokat tulevat rikosaktiiviin ikään, rikollisuudella on taipumus lisääntyä (ellei jokin muu tekijä kumoa tätä vaikutusta), ja vastavasti kun suuret ikäluokat alkavat lähestyä keski-ikää, muutos saattaa näkyä rikollisuuden, jopa vankimäärien vähene-

Rikollisuuden vaihtelun syitä ovat jotkut tutkijat etsineet hyvinkin yllättävistä tekijöistä. Yhdysvaltaiset **John Donohue III** ja **Steven Levitt** (2001) aiheuttivat suuren kohun esittäessään tutkimuksensa kautta väitteen, että 1990-luvulla Yhdysvalloissa tapahtunut rikollisuuden selkeä väheneminen johtui abortin laillistamisesta koko maassa 1970-luvulla. Rikollisuus alkoi jyrkästi vähentyä, kun aborttien laillistamisesta oli kulunut 18 vuotta. Heidän näkemyksensä on, että monet niistä, joista olisi todennäköisimmin tullut rikoksentekejiä, abortoituin lähes kolmekymmentä vuotta sitten. Rikollisten riskiryhmään kuuluvat teini-ikäisten, köyhien ja etnisiä vähemmistöjä edustavien lapset. Väitteiden vahvistukseksi esitetään mm. se tosiseikka, että niissä Yhdysvaltain viidessä osavaltiossa, jossa abortti oli laillinen ennen korkeimman oikeuden koko maata koskevaa päätöstä, sekä väkivalta- että omaisuusrikokset vähenivät ennen muita osavaltioita.

Tutkijoiden väitteet saivat aikaan voimakkaan kritiikin aallon, jossa perinteiseen tapaan viittaukset Hitleriin ja rotuhygieniaan sinkoilivat. Tutkijat eivät kuitenkaan halunneet tehdä asiasta millään tavalla rotukysymystä, vaan heidän mielestään kyse on huonoihin oloihin syntyvistä ihmisistä, joiden kokemat laiminlyönnit, kaltoinkohtelut yms. ruokkivat rikolliselle uralle joutumista. ■

Surman jälkeen itsemurha, ehkä teoista kauhein?

Minna Nikunen: Surman jälkeen itsemurha. Kulttuuriset luokitukset rikos-uutisissa. Tampere University Press 2005.

Minna Nikusen väitöskirja on ymmärtääkseni erittäin harvinainen, maassamme ensimmäinen, jossa paneudutaan poikkeukselliseen rikostyyppiin: henkilö surmaa ensin yhden tai useampia ihmisiä ja sen jälkeen itsensä. Teos ei muuten aineistosta huolimatta ole tiedotusoppia vaan sosiaalipsykologiaa.

Herää kysymys, joka nousee kirjasta lähinnä välillisesti: onko surma-itsemurhayhdistelmä jotenkin poikkeuksellisen paha rikostyyppi? Tekijähän selviytyy tavallaan ilman rangaistusta, jos tämä käsite ymmärretään sovinnaisella tavalla. Toisaalta rikollinen rankaisee itse itsensä pahimmalla mahdollisella tavalla. Kumpi variantti on "oikeampi"? Siihen en osaa vastata. Kyseessä taitaa olla nimenomainen vaihtelutyyppi, jota jonkun kriminologin kyllä kannattaisi vakavasti pohtia.

TAPAUKSIA ON VÄHÄN

Mainitunlaiset rikostyypit ovat verraten harvinaisia. Nikunen on etsinyt niitä sanomalehdistä tietyllä otannalla ja huolellisesti, jopa pikkutarkasti. Tapausten vähyyks nostaa tavallaan jokaisen löydöksen arvoa.

Nikunen ei suinkaan etene puhtaan empiristisesti, vaan käyttää apunaan ennen muuta etnometodologiaa. Tämä on **Harvey Sachsin** kehittämä variantti mainitusta käsitteestä. Lainaan Nikusta: "Tulkinnat ja suhtautumistavat eli arkitietämys ei perustu pelkästään sille, mitä ihmiset tekevät vaan myös sille, minkälaisina ihmisinä toiset hahmotamme ja miten havaitsemamme

toiminnot sopivat tähän määräytyseen." Ihmisillä on siis "luonnollinen asenne", joka saa heidät käsittämään sosiaaliset konventiot luonnollisina ja väistämättöminä.

Mutta mitä saattaa piillä noiden konventioiden takana? Tämä on tärkeä osa väitöskirjan problematiikkaa. Otan kolme esimerkkiä:

Vaasasta löydettiin miehen ja naisen ruumiit, kuitenkin eri paikoista. Poliisi selvitti tapauksen, joka paljastui perhetragediaksi. Sitä olisi voinut toisaalta pitää "vain" perheriitana. Tapaus voi myös muuttua yksityisasiaksi, sillä kun surmaajalla ja surmatulla on ollut pitkä ja läheinen suhde, surmatyöt saattavat jopa privatisoitua. Nikunen kysyykin, kenen yksityisyyttä oikeastaan suojellaan, uhrin vai tekijän.

Suonenjokelainen yrittäjä ampui vaimonsa ja itsensä mutta säästi kolme lastaan. Lasten henkiin jättäminen on johdonmukaista joidenkin vanhemmuuteen liitettyjen odotusten kannalta. Surmaajan määrittely muuttui: eloon jäänyt tytär löysi vanhempansa ja tekijä oli isä. Naapurit ja omaisetkin löytävät pariskuntia tai ruumiita, kun taas poliisit pääsääntöisesti löytävät vain ruumiita, toisin sanoen esineellistävät omaa työtään. Ilman tätä operaatiota poliisin toiminta saattaisi olla liian raskasta.

Yhä muistettaneen Porvoon tapaus: ylivelkaantuneen perheen äiti surmasi miehensä, kaksi lastaan ja itsensä. Tapaus oli äärimmäisen harvinainen ja siihen suhtauduttiin kaksijakoisesti: häntä nimitettiin "surmaajaäidiksi", mutta hänen kerrottiin myös pyytäneen anteeksi tekoaan sukulaisiltaan. Tilannetta hallitsi eräänlainen ymmälläolo. Itseäni jäi kiusaamaan haastatellun miestuttavan ihmetyks: miksi perhe ei

tullut puhumaan veloistaan, sillä ystäväpiiri olisi ne maksanut? Kuka tätä uskoo?

Kulttuuriset mallit ja niiden noudattaminen ovat yritystä saada selville selvittämätöntä.

TEOT OLISI KÄSITTEELLISTETTÄVÄ

Ehkä kiintoisinta kirjassa on yritys löytää käsitteitä, joilla mainittu rikostyyppi tulisi ymmärrettävämmäksi. Miesten masennus ja sen seuraus, esimerkiksi puhumattomuus, saattaa johtaa hirvittävään väkivaltaan. Tällä linjalla on muun muassa professori **J.P.Roos**. Tästä tulkinnasta eroaa "miehen kriisi", jolla ei enää tarkoiteta vain suomalaisia miehiä, vaan siitä on alettu puhua Euroopan laajuisesti. On myös ideoita, jotka häivyttävät pois sukupuolieron. Ne perustunevat ainakin siihen, että naiset pystyvät poikkeustilanteissa tekemään samantyyppisiä rikoksia kuin miehet, vaikka henkirikollisuus yhä onkin pääasiassa miesten alaa.

Tulkinnat vaihtelevat. Esimerkiksi porvoolaisäidin on myös katsottu rakastaneen lapsiaan yli kaiken ja halunneen varjella heitä pahimmalta, joka ei ole hänestä kuolema. Nikunen viittaa tähänkin mahdollisuuteen.

Rikoksentorjunnan kannalta "surman jälkeen itsemurha"-tapaukset taitavat tuntua lähes toivottomilta. Nikunen ei pääse torjumispohdiskeluissaan kovin pitkälle. Itsellänikin on vain yksi ehdotus eikä sekään ehkä kehuttava: entä jos verraten kovanyrkistä Suomea pystyttäisiin muuttamaan pehmeämmäksi ja ymmärtäväisemmäksi, jolloin nuo uhanalaiset pahimmat tapaukset löydettäisiin ennen kuin se on liian myöhäistä? ■

Kirjoittaja on emeritusprofessori.

Uutiset murha-itsemurhista kertovat kulttuuristamme

Keväällä valmistuneessa **Minna Nikusen** väitöstudiumuksessa on käsitelty sitä, miten kulttuurissamme koetaan sopivaksi kertoa tapauksista, joissa henkirikoksen tehnyt surmaa myös itsensä. Tutkimuksessa on analysoitu murha-itsemurhista kertovia sanomalehtiartikkeleita vuosina 1996–2000 Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa, Ilta-lehdessä ja Ilta-Sanomissa sekä tapahtumapaikan valtalehdessä.

Vain 7 % henkirikoksista Suomessa johtaa tekijän itsemurhaan. Kuitenkin silloin, kun henkirikoksen uhrina on tekijän naispuolinen kumppani tai lapsi, jopa viidennes teoista on murha-itsemurhia. Nainen on harvoin murha-itsemurhan tekijä. Niissäkin tapauksissa,

joissa uhreina on lapsia, tekijä on useammin lapsen isä kuin äiti. Tutkimuksessa murha-itsemurhia on käsitelty edustavana esimerkkinä sukupuolistuneesta väkivallasta ja sen mekanismeista.

Tutkimuksen mukaan murha-itsemurhauutisissa perheen sisäistä väkivaltaa selitetään moninaisin tavoin, joskus sitä ymmärtäen, joskus taas tuomiten. Selitettäessä tekoja käytetään hyväksi kulttuurisia käsityksiä perhesuhteista ja heteroseksuaalisesta parisuhteesta. Nikusen mukaan vaimon surma on karkeista tavanomainen teko, joka ei vaadi selitystä, sillä parisuhteissa on riitaa ja erimielisyyttä. Lapsen surma taas on järkyttävä teko, mutta sukulaisuussuhteen takia ymmärrettävissä vanhemman itse-

murhan laajenuksena. Ulkopuolisen surma taas nähdään näitä kahta vähemmän ymmärrettävänä ja enemmän rikoksena.

Joskus selityksissä nojataan suomalaisuuteen, mikä liitetään lähinnä suomalaisten kansantautiin masennukseen ja suomalaisen kulttuurin epäsosiaalisuuteen – joiden molempien nähdään vaikuttavan lähinnä miesten elämään. Naisten ongelmat näyttävät yksilöllisinä mielenterveyden ongelmina tai universaaleina äidillisyyden tai naisellisuuden patologisina puolina, eivät koko kulttuurin tai yhteiskunnan ongelmina. Lapsensa tai vaimonsa ja itsensä surmannut mies voidaan esittää ulkoisten voimien tekoon ajamana.

Joensuun skinien rikoksista tietoa

Tarja Hilden-Paajasen väitöskirjassa on tarkasteltu Joensuun skinien rikollisuutta 1990-luvulla. Skininit ilmaantuivat Joensuuhun aikana, jolloin kaupunkia ravisutti tuotannollinen, rakenteellinen, taloudellinen ja sosiaalinen muutos. Tutkimusaineistona on käytetty poliisin esitutkinta-aineistoa skinien Joensuussa ja lähiympäristössä vuosina 1995–1998 tekemistä rikoksista.

Esitutkinta-aineiston perusteella rikolisiin tekoihin syyllistyneiden skinien lukumääräksi tuli 48, ja he olivat kyseisenä ajanjaksona iältään 15–20-vuotiaita miehiä, joihin kohdistui 424 yksittäistä rikosepäilyä. Rikosepäilyjä on tarkasteltu muun muassa tapahtuma-ajan, -paikan sekä syyllisiksi epäiltyjen ja eri rikoslajien suhteen. Yhtenä tarkastelukriteerinä on ollut rikoksen epäilty rasistisuus.

Tulokseksi tuli, että kaikista rikoksista väkivaltarikoksia oli 42 prosenttia, omaisuusrikoksia 40 prosenttia ja loput mui-

ta rikoksia. Osa skineistä suuntautui varsin väkivaltapainotteiseen rikollisuuteen, osa oli lukuisine omaisuusrikoksineen lähestulkoon taparikollisia ja osa suuntautui tasapuolisesti eri rikoslajeihin. Vaikuttimia skinirikoksille kuulustelukertomuksissa löytyi kaksi: kosto ja rasismi.

Tutkimuksen mukaan skininit ovat osallistuneet väkivaltarikoksiin useimmiten impulsiivisesti tilanteen luonteen ja siinä mukana olleiden vaikutuksesta. Tavanomaisimmin rikos tehtiin aamuyöllä viikonloppuna kaupungin keskustassa ravintolan läheisyydessä. Ulkomaalaisilla on ollut Joensuussa muuta väestöä suurempi riski joutua myös skiniväkivallan kohteeksi. Sittemmin rasistinen väkivalta on vähentynyt Joensuun alueella.

Hilden-Paajanen on kirjoittanut tutkimukseen Haasteessa 2/2001. Väitöskirja löytyy netistä osoitteesta <http://acta.uta.fi>.

Nuoret lainrikkoajat -seminaari kesällä

Nuoret lainrikkoajat -seminaari järjestetään 4–5. elokuuta Tampereen poliisikoululla. Teemana on lapset ja nuoret uudistuvassa rikosseuraamusjärjestelmässä. Luennoissa käsitellään lasten ja nuorten rikolliseen käyttäytymiseen johtaneita syitä ja uudistuvaa nuorten rikosten seuraamusjärjestelmää – lastensuojelujärjestelmän roolia unohtamatta. Seminaari on tarkoitettu mm. poliisi-, syyttäjä-, oikeus-, kriminaalihuolto-, sosiaali-, nuoriso- ja opetusviranomaisille sekä sovittelijoille ja vapaaehtoisille, jotka kohtaavat työssään nuorten rikosten asianosaisia. Järjestäjinä ovat oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta ja Sovittelutiimi ST Ay.

Lisätietoa seminaarista sähköpostitse juhani.iivari@netti.fi ja kjuntunen@koti.soon.fi ja ilmoittautumiset mari.sulunsilta@joviaali.fi.

Lähestymiskiellon käyttö on lisääntynyt

Laki lähestymiskiellosta on ollut voimassa vuodesta 1999 lähtien. Ensimmäisenä vuonna kieltoja määrättiin 1000. Kieltojen lukumäärä on noussut vuosittain niin, että viime vuonna niitä määrättiin 1795 ja niitä oli vuoden vaihteessa voimassa 1446. Tänä vuonna huhtikuun loppuun mennessä kieltoja on poliisin tulostietojärjestelmän mukaan kirjattu kaikkiaan 693, joista perinteisiä lähestymiskielloja oli 512, perheen sisäisiä lähestymiskielloja 33, väliaikaisia lähestymiskielloja 131 ja väliaikaisia perheen sisäisiä lähestymiskielloja 17.

Lain tarkoitus on ehkäistä rikoksia ennalta ja parantaa mahdollisuuksia puuttua vakavaan häirintään. Lähestymiskielto on koettu hyväksi mahdollisuudeksi estää väkivaltaa ennakolta ja tarvittaessa katkaista väkivaltilanteita sekä ohjata osapuolia käyttämään viranomaisten ja järjestöjen palveluja.

Lakia täydennettiin viime vuonna ja muutos tuli voimaan tämän vuoden alusta. Poliisin ylijohdo antoi hallinnolle ohjeen viime joulukuussa.

UUSIA KÄYTÄNTÖJÄ

Lähestymiskielto kirjataan niin sanottuun S-ilmoitukseen ottamalla huomioon, mitä on sanottu tietojen kirjaamisesta poliisiasiain tietojärjestelmään.

Tarvittaessa tai käräjäoikeuden määräyksestä joudutaan suorittamaan poliisitutkinta lähestymiskiellon tarpeen ja edellytysten selvittämiseksi.

Uutta on myös se, että väliaikainen lähestymiskielto on kirjattava poliisiasiain tietojärjestelmään, jolloin tieto siitä näkyy välittömästi kyselyissä. Asianosaisille tulee antaa informaatiota kielton sisällöstä, prosessin etenemisestä ja viranomaisten sekä järjestöjen auttavista palveluista kuten väkivaltaisten

miesten hoitoryhmistä.

Poliisille annetun ohjeen mukaan lähestymiskiellon toimivuuden varmistamiseksi tulee poliisin lääninjohtojen ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen seurata lähestymiskiellon toimivuutta ja raportoida kielloista ja niiden rikkomisesta vuosittain tulosneuvottelujen yhteydessä poliisin ylijohdolle. Lisäksi kihlakuntien poliisilaitokset nimeävät tutkintatehtävissä toimivan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vastuu-/yhdyshenkilöksi lähestymiskieltoasioissa.

VÄLIAIKAINEN LÄHESTYMISKIELTO

Väliaikaisen lähestymiskiellon tarkoituksena on päästä katkaisemaan väkivaltilanne. Kun henkilö tulee poliisiasemalle ja ilmoittaa haluavansa lähestymiskieltoa, poliisi käynnistää tarvittavat toimenpiteet. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tehtävänä on määrätä väliaikainen lähestymiskielto, kun sen tarve on olemassa ja laki mahdollistaa sen. Uutta on myös se, että ilmoituksen vastaanottaja tai kotihälytystehtävän hoitanut poliisipartio ilmoittaa asian välittömästi em. virkamiehelle.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttää kiellon välitöntä antamista ja jos asiassa ilmenneistä seikoista on pääteltävissä, että kiellolla suojattava henkilö ei kieltoon määrättävää henkilöä kohtaan tuntemansa pelon vuoksi tai muusta syystä kykene itse kieltoa hakemaan.

Ennen välikaista lähestymiskieltoa koskevan asian ratkaisemista sekä kieltoon määrättäväksi aiotulle että sillä suojattavalle henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kui-

tenkin ratkaista asiaan osallista kuulematta, jos pyyntö on ilmeisen perusteton tai jos kieltoon määrättäväksi aiotua henkilöä ei tavoiteta.

Välikaista lähestymiskieltoa koskevaan päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta.

PERHEEN SISÄINEN LÄHESTYMISKIELTO UUTTA

Niin sanottu perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä, jos henkilön, jota vastaan kieltoa pyydetään, uhkauksista, aiemmista rikoksista tai muusta käyttäytymisestä voidaan päätellä, että hän todennäköisesti tulisi tekemään itsensä uhatuksi tuntevan henkilön henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen, eikä kiellon määrääminen ole kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, samassa asunnossa asuvien henkilöiden olosuhteet ja muut asiassa ilmenneet seikat.

Jos perheen sisäinen lähestymiskielto määrätään, ratkaisussa on myös yksilöitävä asunto, josta kieltoon määrätyn henkilön on poistuttava, sekä määrättävä siitä, miten kieltoon määrätty henkilö saa haltuunsa tarpeelliset henkilökohtaiset tavaransa.

Kun kyseessä on perheen sisäinen lähestymiskielto, eikä kieltoon määrättyä ole tai hän ei pysty hankkimaan muuta asuntoa, hänelle on annettava tietoja tarjolla olevista asuntomahdollisuuksista, joista tulee tarvittaessa neuvotella sosiaalitoimen kanssa.

Lähestymiskiellosta kertova esite löytyy poliisin verkkosivuilta www.poliisi.fi.

Kirjoittaja on poliisitarkastaja sisäasiainministeriössä.

Työryhmä ehdottaa poliisille lupaa rikoksiin peitetoinnassa

Peitetoimintaa suorittavalle poliisille voitaisiin joissakin tapauksissa antaa lupa osallistua järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja poikkeuksellisesti myös rikoksen tekemiseen, ehdottaa oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön yhteinen työryhmä. Peitetoiminnalla tarkoitetaan poliisin soluttautumista esimerkiksi rikollisryhmään tietojen hankkimiseksi rikosten estämistä, paljastamista tai selvittämistä varten. Peitepoliisi ei nykyisin saa osallistua rikollisryhmän toimintaan.

Työryhmä ehdottaa, että tuomioistuimien voisi antaa luvan osallistua rikollisryhmän toimintaan. Edellytyksenä olisi, että peitetoiminnan kohteena on rikos, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kymmenen vuotta vankeutta. Lisäksi edellytettäisiin, että osallistumisella voitaisiin arvioida olevan erityisen tärkeä merkitys rikoksen estämiselle, paljastamiselle tai selvittämiseksi. Keino olisi poikkeuksellinen ja sitä tarvittaisiin ennen kaikkea järjestäytyneen vakavan huumerikollisuuden vastustamiseen.

Peitetoimintaan osallistuva poliisi voisi myös saada luvan osallistua peitetoiminnan kohteena olevaan rikokseen, jos rikos on tekeillä tai on perusteltua syytä olettaa, että se tehtäisiin ilman poliisin myötävaikutustakin. Osallistuminen saisi kuitenkin olla vain esimerkiksi vaikuttamista rikoksen tekemisen aikaan tai paikkaan. Poliisin osuus rikoksen suorittamisessa ei saisi olla ratkaiseva. Yllättäen syntyvissä tilanteissa voisi peitetoimintaan osallistuva poliisi osallistua myös sellaiseen rikokseen, joka tehdään peitetoiminnan varsinaisena kohteena olevan rikoksen yhteydessä. Edellytyksenä olisi, että osallistuminen on välttämätöntä peitetoiminnan paljastamisen estämiseksi ja poliisimiehen henkeen tai terveyteen välittömästi

kohdistuvan vakavan uhan torjumiseksi. Lisäksi peitepoliisi voisi uskottavuutensa säilyttämiseksi joutua syyllistymään esimerkiksi liikenne- tai muihin vastaaviin rikkomuksiin, joista yleensä on odotettavissa vain sakkorangaistus. Poliisi ei saisi osallistua henkeen tai terveyteen taikka henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvaan rikokseen eikä toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavaan rikokseen.

Tuomioistuimien voisi myöntää luvan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen enintään kuudeksi kuuksikaudeksi kerrallaan. Lupahakemukseen olisi liitettävä yksityiskohtainen suunnitelma peitetoiminnasta.

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta olisi raportoitava kolmiportaisesti. Poliisimiehen olisi raportoitava toimistaan poliisiyksikön, käytännössä keskusrikospoliisin, päällikölle. Tämän olisi annettava toiminnasta vuosittain selvitys sisäasiainministeriölle ja ministeriön olisi annettava joka vuosi kertomus eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Rikoksesta epäillyllä olisi oikeus jälkikäteen saada tieto siitä, että peitepoliisi on osallistunut oikeudenkäynnin kohteena olevan rikoksen tekemiseen. Tuomioistuimien voisi kuitenkin päättää, ettei tietoa tarvitse antaa, jos peitepoliisi tai hänen läheisensä joutuisivat sen vuoksi vakavaan vaaraan.

ANONYymi TODISTELU MAHDOLLISEKSI VAKAVISSA RIKOKSISSA

Työryhmä ehdottaa myös anonyymien todistelun sallimista. Todistajaa voitaisiin oikeudenkäynnissä kuulla siten, ettei hänen henkilöllisyytensä paljastu. Tämä olisi mahdollista, jos todistajan henkeen tai terveyteen kohdistuu vakava uhka. Anonyymi todistelu tulisi ky-

seeseen vain silloin, kun syyte koskee rikosta, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kymmenen vuotta vankeutta. Käytännössä anonyymiteettiin voitaisiin turvautua vakavaa järjestäytyntä rikollisuutta koskevilla asioilla.

Anonyymiä todistelua koskevia säännöksiä sovellettaisiin sekä poliisimiehiin että muihin todistajina kuultaviin. Anonyymien todistajan henkilöllisyyteen liittyviä seikkoja voitaisiin jättää kirjaamatta jo rikoksen esitutkinnan aikana, jos häntä on tarkoitus kuulla anonyymisti.

Anonyymissa todistelussa voisi olla eriaisteisia vaihtoehtoja. Yksinkertaisimmillaan salattaisiin todistajan nimi ja yhteystiedot, mutta häntä kuultaisiin oikeudenkäynnissä normaalisti. Tarvittaessa todistajaa voitaisiin kuulla pelkän ääniyhteyden välityksellä. Kaikkein vakavimmissa tapauksissa anonyymiä todistajaa kuultaisiin ääniyhteyden välityksellä niin, että hänen äänensä muutettaisiin.

ERIÄVÄT MIELIPITEET

Peitetoimintatyöryhmän mietintöön liittyy kolme eriävää mielipidettä. Niistä ensimmäisen mukaan anonyymien todistelun näyttöarvoa ei pitäisi rajoittaa. Toisessa eriävässä mielipiteessä esitetään muun muassa, että rikollisryhmän toimintaan osallistuminen ja anonyymi todistelu tulisi sallia ehdotettua lievemmin perustein. Lisäksi vastustetaan valtion korvausvelvollisuutta peitepoliisin tekemästä rikoksesta. Kolmannessa eriävässä mielipiteessä ei ylipäänsä kannateta työryhmän ehdotuksia.

Peitetoimintatyöryhmän ehdotukset liittyvät poliisilain tarkistamista koskevaan hallituksen esitykseen, joka on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Kyseinen lakiesitys sisältää muun muassa poliisin tiedonhankinnan tehostamiseen liittyviä ehdotuksia.

Pohjoismaisen tutkijaseminaarin aiheena rikksentorjunta

Norjassa toukokuussa pidetyn NSfK:n tutkijaseminaarin aiheena oli rikksentorjunnan mahdollisuudet ja rajoitukset. Kolmipäiväisen seminaarin ohjelmassa oli sekä käytännönläheisten tutkimushankkeiden että rikksentorjunnan perusteorioiden esittelyjä.

Kaukaisin tutkijavieras **John E. Eck** Cincinnatin yliopistosta Yhdysvalloista esitteli rikksentorjunnan ympäristö- ja tilannetorjunnan teorioita ja pohti niiden tehokkuutta. Eck jakoi rikksentorjuntastrategiat nelikenttään sen mukaan, miten keskittynyttä huomiota ongelmaan kiinnitetään ja miten laaja-alaisia interventioita käytetään. Standardimallissa painopisteitä ei ole ja toimenpiteet ovat kapea-alaisia (esimerkkeinä satunnainen partiointi, nopeat vastaukset ja yksittäiset tutkinnot). Painopistemallissa huomio on luonnollisesti hyvinkin keskittynyttä mutta interventiot vielä kapea-alaisia (hotspot-partiointi, uusvien rikksentekijöiden tutkinta, ajalliset ja paikalliset tehoiskut). Yhteisömallissa puolestaan interventiot

ovat laaja-alaisia mutta painopisteet puuttuvat (jalkapartiointi, naapuriaseemat, yhteisökokoukset, yhteisön sitoutuminen). Ongelmakeskeisessä mallissa taas käytetään laaja-alaisia interventioita tiettyihin painopisteisiin (uusiutuvat uhriskeemat, riskitaipumuksiin puuttuminen, ongelman analysointi, kumppanuus). Eck korosti ongelma-keskeisen lähestymistavan olevan muihin strategioihin verrattuna tehokkain, sillä se pystyy mm. sopeutumaan muuttuviin tilanteisiin ja ottamaan huomioon rikksentekijän päätöksenteon.

Kiinnostavia tutkimushankkeita olivat mm. islantilainen tutkimus nuorten alkoholin- ja huumeidenkäytöstä ja tanskalainen Ringsted-projekti, jossa keskityttiin nuorten tupakan polton, päihneiden käytön, väkivallan ja muun rikollisuuden yhteyksiin.

Thorolfur Thorlindsonin mukaan Islannissa on todettu mm., että nuorten alkoholin ja kannabiksen käyttö korreloi sen kanssa, kuinka moni ystävistä oli kokeillut, minkä verran aikaa nuori viet-

tää vanhempiensa seurassa tai urheiluharrastusten parissa. Tutkimuksen tuottamaa tietoa on käytetty vanhempien valistamiseen ja heidän verkostumistaan on rohkaistu. Hanke jakoi myös rahaa erilaisen nuorisotoiminnan järjestämiseen, mistä on seurannut runsaasti tutkijayhteisön kritiikkiä. Puolestaan Tanskassa Ringstedin kunnassa nuoria on valistettu siitä, kuinka moni ikätovereista todellisuudessa tupakoi, käyttä päihkeitä jne. Projekti osoitti, että nuorten häiriökäyttäytymiseen on mahdollista vaikuttaa tällaisin kampanjoin.

Kokouksessa syntyi keskustelua siitä, ovatko rikksentorjuntastrategiat siirrettävissä toiseen kulttuuriin – lähinnä Yhdysvalloista Pohjoismaihin – ja mitkä ovat rikksentorjunnan sivuvaikutukset. Keskusteluissa korostettiin luonnollisesti pohjoismaisen yhteistyön tarvetta ja toivottiin enemmän yhteisiä pohjoismaisia tutkimusprojekteja. Myös poliittisesti johdettuun tutkimukseen toivottiin etäisyyttä.

Alkolukkokokeilu käynnistyy heinäkuussa

Alkolukkoa kokeillaan Suomessa heinäkuun alusta lähtien kolmen vuoden ajan. Alkolukolla valvottu ajo-oikeus on vapaaehtoinen vaihtoehto rattijuopumuksesta tai törkeästä rattijuopumuksesta määrätyle ehdottomalle ajokiellolle. Kuljettajan on käytettävä alkolukkoa yhden vuoden koetusajan.

Alkolukko on laite, joka estää ajoneuvon käynnistymisen, jos kuljettajan hengitysilmassa on alkoholia veren 0,2 promillen pitoisuutta vastaava määrä. Lisäksi kuljettajan on puhallettava laitteeseen satunnaisesti ajon aikana.

seen satunnaisesti ajon aikana.

Huumeiden tai muiden huumaavien aineiden kuin alkoholin vaikutuksen alaisena ajaneelle ei myönnetä valvottua ajo-oikeutta, koska alkolukko ei tunnistata huumeita tai lääkeaineita.

Varsinainen ajokortti otetaan koetusajaksi valvottavalta pois. Hänelle myönnetään alkolukkoajokortti, joka oikeuttaa kuljettamaan vain sitä ajoneuvoa, johon laite on asennettu. Alkolukolla varustettua autoa saavat kuitenkin ajaa myös muut henkilöt kuin valvottava.

Alkolukon käyttöön liittyy päihderiippuvuuden arviointiohjelma ja jatkoseuranta säännöllisine terveystarkastuksineen. Arviointiohjelman aloittaminen on edellytys alkolukkoajokortin myöntämiselle.

Alkolukon käyttökustannuksista vastaa valvottava. Kustannusten arvioidaan olevan enintään noin 150 euroa kuukaudessa. Summaan sisältyvät myös päihderiippuvuuden arviointiohjelman ja jatkoseurannan kulut.

Rikoksesta tuomittujen tuen suunnitelmallisuutta kehitetään

Rikoksesta tuomittujen sosiaalista asemaa pyritään vahvistamaan. Sosiaali- ja terveysministeriö ja oikeusministeriö ovat asettaneet työryhmän valmistelemaan vapautuvien vankien ja muiden rikoksesta tuomittujen tukityön kehittämistä.

Tarkoituksena on, että rangaistusajan suunnitelmaa täydennetään hyvissä ajoin ennen vapautumista vapauttamissuunnitelmalla. Siihen voidaan vielä liittää tarvittaessa Kriminaalihuoltolaitoksen valvontasuunnitelma. Suunnitelmat laaditaan yhteistyössä vangin kotikunnan sosiaali-, terveys-, asunto- sekä työvoimaviranomaisten kanssa.

Vankiloista vapautuu vuosittain noin 7 000 vankia, joiden sosiaalinen asema

on huono ja tuen tarve suuri. Joka toinen vanki vapautuu asunnottomaksi, kaksi kolmesta on eri tavoin päihdeongelmaisia ja yli puolella on todettu vakavia mielenterveysongelmia.

Vankiloissa vangeille on järjestetty terveydenhuolto ja yhä enemmän myös psykososiaalisia kuntoutusohjelmia. Sen sijaan vapautumisvaiheessa tuki ei enää välttämättä jatku, ja kuntoutukselta saatu hyöty voi valua hukkaan. Yksittäisiin kuntiin ei myöskään ole aina kehittynyt hyviä käytäntöjä saumattomalle ja suunnitelmalliselle yhteistoiminnalle.

Työryhmän puheenjohtajana toimii ylitarkastaja **Kari Haavisto** sosiaali- ja terveysministeriöstä ja sen määräaika päättyy 15. tammikuuta 2006.

Todistajille suunnitellaan tukipalvelua

Oikeusministeriö on asettanut työryhmän suunnittelemaan tukitoiminnan järjestämistä todistajille. Työryhmän tulisi yhdessä viranomaisten ja Rikosuhripäivätyksen kanssa laatia ehdotus valtakunnalliseksi todistajantukiohjelmaksi.

Pyrkimyksenä on helpottaa todistajan asemaa. Todistaminen oikeudessa koetaan yleensä epämiellyttäväksi. Se on monelle uusi kokemus, joka saattaa jännittää ja pelottaa. Todistajaksi joutunut on usein myös epä tietoinen siitä, mitä oikeudessa tapahtuu ja keitä siellä on läsnä.

Tukitoiminnan tarkoituksena on järjestää todistajalle mahdollisuus keskustella tulevasta oikeudenkäynnistä, vastata todistajaa askarruttaviin kysymyksiin sekä järjestää tarvittaessa tukihenki-

lö mukaan oikeudenkäyntiin. Lisäksi todistajille kerrotaan mahdollisuuksista saada suojelua oikeudenkäynnin aikana. Tavoitteena on myös muuttaa yleistä suhtautumista todistamiselle myönteisemmäksi, ja näin edistää rikosten selvittämistä.

Todistajan tukipalvelut pyritään organisoimaan yhdessä viranomaisten ja uhrin tukemiseen keskittyvien järjestöjen kanssa. Riittävät tukipalvelut pitäisi olla saatavissa myös alueellisesti ympäri maan.

Työryhmän puheenjohtaja on neuvotteleva virkamies **Helinä Lehtinen** oikeusministeriöstä. Työryhmän tulee saada ehdotus valmiiksi vuoden loppuun mennessä.

Suomen huume-tilanne hieman helpottunut

Huumeiden aiheuttamat haitat ovat vähentyneet 2000-luvun aikana. Huumeakuolemat ja huumeisiin liittyvät sairaudet ovat vähentyneet, eivätkä poliisin tietoon tulleet huumerikoksetkaan ole enää lisääntyneet. Huumeruiskujen välityksellä leviävät tartuntataudit on saatu tehokkaasti rajatuksi huumeiden käyttäjien keskuudessa. Huumekokeilut ovat kuitenkin edelleen lisääntyneet. Ongelmakäyttäjiä on Suomessa 16 000–21 000. Opiiaattiriippuvaisia näistä on 4 000–6 000, joista pääkaupunkiseudulla noin puolet. Korvaushoidossa opiaattiriippuvaisista on noin 600–700.

Huumausainepoliittinen koordinaatioryhmä arvioi Suomen huume-tilanteen olevan kokonaisuudessaan kansainvälisesti verrattuna melko hyvin hallinnassa. Tilanne on kuitenkin herkkä muutoksille ja vaatii jatkuvaa seurantaa ja reagointia muutoksiin. Raportin mukaan viime vuosikymmenellä kasvanut huumeiden käyttö kuormittaa päihdepalveluja vielä pitkään ja lisääntynyt alkoholinkulutus pahentaa tilannetta edelleen. Kuormitus näkyy ennen kaikkea päihdehuollon erityispalveluissa ja mielenterveyspalveluissa. Päihdeasioita tulisikin koordinaatioryhmän mielestä käsitellä ja hoitaa nykyistä aktiivisemmin perusterveydenhuollossa ja sosiaalitoimissa.

Koordinaatioryhmä muistuttaa myös, että yhteistyö Suomen lähialueiden kanssa on tärkeää huumeongelmien ehkäisemiseksi. Luoteis-Venäjän hiv-tilanne on edelleen huolestuttava. Lähialueiden valvontaviranomaisten yhteistyöllä on huumeita takavarikoitu jo ennen saapumista Suomeen.

EN:n oikeusministerikokouksesta viisi päätöslauselmaa

Huhtikuussa Helsingissä pidetyn Euroopan neuvoston (EN) oikeusministerikokouksen teemana olivat lakien ja lainkäytön sosiaaliset ulottuvuudet. Teemaa tarkasteltiin ylivelkaantumista koskevien ongelmien hoitamisen ja rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän kehittämisen näkökulmista. Kolmisenkymmenen oikeusministerin lisäksi kokoukseen osallistui delegaatioita Euroopan neuvoston muista jäsenmaista sekä tarkkailijoina toimivista valtioista ja järjestöistä.

Tasavallan presidentti **Tarja Halonen** esitti kokoukselle tervehdyksensä. Puheessaan hän korosti EN:n perustehtävää ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltion vahvistamisessa. Hänestä oikeudenalojen sosiaalisten ulottuvuuksien tunnistaminen on tärkeää syrjäytymisen ehkäisemisessä ja vähentämisessä.

Kokouksen avasi Euroopan neuvoston apulaispääsihteeri **Maud de Boer-Buquicchio**. Hän totesi, että rikosoikeudellisen järjestelmän pitäisi myös kunnouttaa rikoksentehtäjiä eikä vain rangaista. Samoin uhrin kärsimykseen on syytä kiinnittää enemmän huomiota. Myös Euroopan komission varapuheenjohtaja, oikeus- ja sisäasioista vastaava komissaari **Franco Frattini** osallistui kokouksen avaukseen.

Kokouksessa hyväksyttiin päätöslauselmat ylivelkaantumisesta, korjaavasta oikeudesta, terrorismista, Euroopan vankilasääntöjen uudistamisesta ja yhteistyön tehostamisesta kansainvälisissä rikosasioissa.

Oikeusministerikokouksen keskusteluissa kävi esimerkiksi ilmi, että rikosoikeudelliset järjestelmät Euroopan neuvoston jäsenmaissa ovat uudistumassa niin, että tavoitteena on entistä systematisemmin tuoda niin sanotun kor-

Kuvassa oikealta vasemmalle Euroopan neuvoston varapääsihteeri **Maud de Boer-Buquicchio**, presidentti **Tarja Halonen**, EN:n ministerikomitean edustaja **Niels Jorgen Hehring** ja parlamentaarinen edustaja **Serhiy Holovaty**.

jaavan oikeuden ajatus järjestelmän jatkuvaisiin käytäntöihin. Päätöslauselmassa rikoksentehtäjän ja uhrin välinen sovittelu, rikosten uhrien tukeminen sekä rikoksentehtäjöiden uudelleen sijoittuminen yhteiskuntaan nähdään keskeisinä alueina, jotka kaipaavat edelleen kehittämistä. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota nuoriin. Euroopan neuvostolta toivotaan tukea ja ohjausta jäsenmaille niiden pyrkimyksissä parantaa rikosoikeusjärjestelmiään kehittämällä näitä ja muita korjaavan oikeuden osaluaita. Myös kansalliset kokemukset pitäisi jakaa toisten kanssa mahdollisimman kattavasti.

Kokouksessa hyväksytyssä terrorismia koskevassa päätöslauselmassa otetaan huomioon viime aikojen kehitys Euroopan neuvostossa. Olenainen periaate terrorismin vastaisessa toiminnassa on, että sitäkin on käytävä eurooppalaisia perusarvoja, oikeusvaltiota, ihmisoikeuksia ja demokratiaa, kunnioittaen. Kokouksessa käsitellyt terrorismin ehkäisemistä sekä rahanpesua ja terrorismin rahoittamista koskevat yleissopimukset hyväksyttiin touko-

kuussa EN:n yleiskokouksessa Varsovassa.

Kokouksessa hyväksyttiin myös päätöslauselma, jossa kiirehditään Euroopan vankilasääntöjen uudistamista. Nykyiset säännöt ovat vuodelta 1987. Tavoitteena on saada yhdenmukainen ja ajan tasalla oleva vankilastandardi.

Kokouksen puheenjohtajana toiminut oikeusministeri **Johannes Koskinen** totesi, että vasta kun vankilasäännöt on saatu ajan tasalle, voidaan pohtia, onko tarpeen saada aikaan Euroopan vankiloita koskeva peruskirja. Peruskirja yhdenmukaistaisi vankilaoloja, vankien kohtelua sekä henkilökunnan asemaa koskevia standardeja ja varmistaisi olemassa olevien tekstien säännönmukaiseen päivittämiseen. Asiaa käsitellään Euroopan neuvoston rikosasioiden komiteassa (CDPC) kesäkuussa 2005.

HAASTE syksyllä

Haaste ilmestyy syksyllä vielä kaksi kertaa:

- 26. syyskuuta (aineisto 22.8.) ja
- 12. joulukuuta (aineisto 7.11.).

Toimitukselle voi lähettää artikkelehdotuksia, keskustelupuheenvuoroja ja juttuideoita. Yhteystiedot löytyvät sivulta 3.

Siat terhometsässä

Vuoden 1734 lain rakennuskaaren säännös sikojen terhometsään laskemisesta on pitkän voimassaolonsa aikana osoittautunut merkittäväksi säännökseksi, vaikkei sitä kai koskaan ole käytännössä sovellettuakaan, ainakaan Suomessa. Paitsi että se on tylsän pänttämisen ohessa tuonut iloa ja piristystä lainopin ja oikeustieteen ylioppilaille, se on myös kerran, vuonna 1890, ollut suomalaisen ja venäläisen huippuasiantuntijan väittelyn esineenä ei sen vähäisemmässä asiassa kuin siinä, oliko vuoden 1734 laki oikeudellisesti laki.

Vuosien 1885–1887 perustuslakikomiteassa suomalaiset olivat laatineet Suomen hallitusmuodon ”kodifikaation”, jonka jokaisen pykälän yhteydessä oli komitean asettamiskirjeen mukaisesti mainittu, mitä 1772 hallitusmuodon tai 1789 yhdistys- ja vakuuskirjan säännöstä pykälä vastasi. Komitea oli pykälien haussa melko suurpiirteinen, koska se viittasi muun muassa sellaisiin valtakunnan asioiden hoitoa koskeviin HM:n säännöksiin, jotka olivat kumoutuneet YVK:n myötä ja päätettiin nyt ”sillä tavalla kuin Kuningas hyödyllisimmäksi näkee”.

Kenraalikuvernööri **Feodor Heiden** hankki mietinnöstä Venäjän valtakunnan neuvoston kodifikaatio-osaston ja oikeusministerin lausunnon, minkä jälkeen Heiden sai asettaa johtamansa senaattorivaliokunnan käsittelemään asiaa. Ensimmäisessä kokouksessa oli senaattorien hämmästykseksi läsnä myös kolme muuta miestä, kaksi valtioneuvosta kodifikaatio-osastosta ja yksi

kollegineuvos oikeusministeriöstä, jotka Heiden oli kutsunut avukseen

Varsinkin entinen Pietarin yliopiston lainopin professori, Suomesta kotoisin oleva ja Suomen asiat hyvin tunteva **K.I. Malyšev** osallistui aktiivisesti keskusteluun. Malyšev iski Aleksanteri I:n 27.3.1809 antaman hallitsijanvakuutuksen arimpaan kohtaan, jossa keisari oli vahvistanut ja kiinnittänyt ”perustuslait” mainitsematta erikseen tavallisia lakeja. Tähän vedoten Malyšev katsoi, ettei säädyillä ollut perustuslaeissa taattua oikeutta osallistua muiden kuin perustuslakien säätämiseen.

Toinen entinen lainopin professori, senaatin oikeusosaston varapuheenjohtaja, senaattori **Johan Philip Palmén** torjui väitteen viittaamalla 1772 HM:n 40 §:ään – ”Kuningas älköön säätyjen tiedotta ja suostumuksetta tehkö uutta lakia tahi vanhaa kumotko” – ja kertoi väitöskirjassaan osoittaneensa, että ”lailla” 1772 HM 40 §:ssä nimenomaan tarkoitettiin vuoden 1734 lakia.

Malyšev väitti vastaan: Vuoden 1734 laissa oli puhtaasti hallinnollisia säännöksiä, esimerkiksi säännökset siitä, miten sikoja saa terhometsään laskea. Jo yksin tällaisten säännösten esiintyminen laissa osoitti, että sitä voitiin muuttaa ja oli muutettukin ”tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä” ilman valtiopäivien myötävaikutusta. Palmén puolestaan myönsi joidenkin vuoden 1734 lain säännösten saattavan näyttää hallinnollisilta, mutta itse asiassa kysymys oli omistusoikeudesta. Sikojen terhometsään laskemista koskevalla säännöksellä

oli silläkin oma merkityksensä Etelä-Ruotsissa, jossa oli tammimetsiä ja jonka seuduilla asiasta saattoi syntyä riitoja.

Ryhtymättä syvällisiin sikaoikeuden tutkimuksiin voi esittää arvion, että vuoden 1734 lain laatijan, vuoden 1686 suuren lakikomission, jäsenten tiedot sioista ja terhometsistä samoin kuin muistakin rakennuskaaren asioista eivät olleet kovin perusteelliset, minkä vuoksi rakennuskaarta laadittaessa oli turvaututtu vanhaan. Rakennuskaari oli pääosin kopioitu maanlakien rakennuskaaresta, joka sekään ei ollut ”aitoa” vanhaa pohjoismaista oikeutta – jos nyt sellaista onkaan – vaan yleiseurooppalaista oikeutta.

Jo Uplannin lain (1296) naapuruuskaaren (wiþærbo balkær) VIII säkeessä (”Nu will man skipæ swin a skogh sin; - - .”) säädettiin oikeudesta päästää sikoja metsään. Naapuruuskaaren kuuluisa alkusäännös ”Maata on lailla rakennettava” (”Land skulu mæþ laghum byggiæs”) esiintyi myös Juutin laissa (1241), ja kun Tanska oli liittynyt Euroopan yhteisöihin, ”havaittiin” säännöksen olevan suora käännös *Corpus Iuris Civiliksesta*, ja muutenkin Juutin laista löytyi selviä viittauksia Raamattuun, roomalaiseen oikeuteen, *Corpus Iuris Civilikseen*, kanoniseen oikeuteen ja germaaniseen oikeuteen. Ruotsalaiset tekivät samat havainnot Ruotsin liittyttyä Euroopan unioniin, ja ne vahvisti 1996 Uplannin lain 700-vuotisjuhlan juhlapuheessa Upsalan tuomiokirkossa Ruotsin arvovaltaisimpiin tiedemiehiin kuuluva professori **Stig Strömholm**. ■

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikksentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajan-kohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikksentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikksentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikksentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdessä on hyötyä niille, jotka tekevät rikksentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutuslalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuosittainen maksu on 25 euroa. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, faksilla (09) 1606 7518 tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

- Tilaa HAASTE-lehden hintaan 25 euroa/4 numeroa/12 kk
- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päätymisestä (laskutusväli 12 kk)
 - määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi

Yritys/Yhteisö

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelinnumero

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi

Yritys/Yhteisö

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikksentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki